

Orhan Kemal _ Baba Evi

ORHAN KEMAL

BABA EVİ

Roman

TEKİN YAYINEVİ

ÖNSÖZ

"KÜÇÜK ADAM"ı Adana kahvelerinden birinde tanıdım. Sakallı yüzünü avuçları içine almış, düşünüyordu. Açık mavi gözleri, kıvrıkcık san saçları vardı. Birbirimizi uzun uzun gözden geçirdikten sonra, yanıma geldi. Beni birisine benzettiğini söyledi. Maksudının konuşma kapısı açmak olduğunu anlıyordum.

Derhal ahbap olduk.

Bana hayat macerasını çok sonra, ısrarlarım üzerine, uzun uzun anlattı. Bunları yazmasını söyledim, güldü. -<Sen yaz istersen!> dedi. Coşarak anlattığı şeylerden tuttuğum notlar bir hayaldir. Bir ciltten sonra ihtimal, ikinci, üçüncü, dördüncü ciltler meydana gelecek...

O şimdi nerde mi?

Künbilir? «KÜÇÜK ADAM»lara mahsus çileli bir. hayatı sürerek, belki İzmir'de, belki İstanbul'da, belki de Van'da?...

O.K.

I

Ben doğduğum zaman, babam, Çanakkale'de, Darda-nos'ta bataryasının başında, kumral bıyıklı, enveriye'li bir topçu mülâzimesanistoymuş. Dedem benim doğduğumu babama benim imzamlı şöyle tellemiş:

Ben de dehr'in sitemin çekmeğe geldim dehr'e!

Beş aylıkmışım. Dedem kundağımı avluya çıkarmış. Gökte on beşinde, yalap yalap bir ay varmış. Bakmış bakmış, «Cıss...» demişim. Evde hâdise olmuş bu:

— Cıs dedi, cıs dedi, oğlan cıs dedi ha, cıs dedi!.

II

Beş yaşımda olduğumu söylüyorlar.

Çok yapraklı ağaçların bahçesinde koyu ve nemli gölgeler saldı büyük bir konak hatırlıyorum. Bahçenin bir kenarında, güneşli suyu taş bir yalağa dökülen, döküldükçe köpüklenen bir çeşmemiz var. Ben burada ayaklarımı yıkardım ve sarı kediyi yalakta boğmaya çalışırdım da, küçük halam hayvanı elimden yarı ölü kurtarırdı.

Küçük halam benden yedi yaş büyüktü. Çukulatala-rımla bisküvilerime ortak olur, beni babama dövdürmek için, ufacak kabahatlerimi büyütürdü.

Ortası yeşil ibrişimle dikili bir Âme cüzümü vardı. Kıpırmızı boynunda kemik gibi sert, kolalı yakasıyla babam işine gitmeden önce beni mutlaka çağırır, kopya kaleminin ucunu tükürükleyip dersimi işaret ettikten sonra:

— Al! diye kitabı uzatırdı, al ve akşama su gibi hazırla!

Orta kata çıkılan merdivenin altındaki kilerimsi odacı-ğa hapsedilirdim. Buradan çıkacak olursak şayet, küçük halam, babama haber verecektir.

Küçük halam kapı önünde, kırmızı kurdeleli örgülerini hoplata hoplata çizgi oynayadursun, büyük halam usulcacık gelir, beni hapisâneden alır, üst kata, kendi odasına kaçırırdı. Onun odası ne güzeldi! Tül perdeli, yanya-na iki pencereden vuran güneş, kaba tüylü halının yeşil, mol, sarı renklerinde kamaşırken, ben sıcacık tüylerin üstünde yatar, yuvarlanır, denenirdim. Halamın bir kucak, sapsarı, lüle lüle saçları vardı. Onu eniştemden kıskanırdım... Bir gün hırslımdan kerevet takımlarını makasla doğradım da, büyük halam beni babama şikâyet etmedi.

Akşama doğru, babamın eve gelmesinden evvel, tekrar hapisâneme konulurdum. O, gelirdi. Tahtaları gıcırdatan, evi sarsan ağır yürüyüşü yaklaştıkça, yerimde küçülür, ufalır, mutlaka yiyeceğim dayağın korkusu ile beklerdim.

Babam ne ve neciydi?

Bilmiyorum.

Gümüş topuzlu bastonu, sarı çantası, hasırlı kırmızı fesi, bilhassa bana bakarken mutlaka çatılan kaslarıyla o, benim için, iri gövdeli bir korkudan ibaretti.

— Nerde o oğlan?

Sanki yerimi bilmiyormuş...

— Dersine çalıştı mı bakiym?

— ...ha?

Ekseriya babaannem cevapladı:

— Helbeet... Gürül gürül çalıştı beybabası!

Hapisânemin kapısı açılırdı. Kitabım koltuğumda, beyaz gecelik entarim içinde sarı saçlı, kocaman bir kafadan ibaret, gözlerim daima önümde, kalbim çarparak, beklerdim.

— Çalıştın mı bakalım? Çenemi kaldırır, gözlerimi arar...

— Söyle, çalıştın mı?

8

Sesinden onun niyetini keşfetmeyi öyle öğrenmişim ki...

— Cevap versene ulan, çalıştın mı?

— Çalıştım...

— Su gibi mi? —7

— Ha?.. Su gibi mi? , — Su gibi...

— Oku öyleyse!

Kıllı kalın parmağı, okumamı istediği satırın başındadır. Fakat... büyük halamın su gibi çalıştırdığı dersten kafamda eser kalmamıştır. Yalnız, kıllı kalın parmak... satırın başında... parmağın kıl diplerindeki deliklere gözlerim dikili...

— Okusana!

Sırtımda bir kaşıntıdır başlar.. Parmağın kıl diplerindeki delikler büyütür, küçülürler, uzaklaşıp yaklaşır, tekrar uzaklaşırlar... Kâh ağız olurlar, kâh göz... Ağız olunca dil çıkarır, göz olunca göz kırparlar... Ya harfler? Onlar içri büğrü, kambur birer hareket halindedirler.

Birdenbire bir tokat, bir tekme... Ekseriya babaannem, beni yerden alır, yukarlara kaçıırken, babam ter ter te-piniyordur:

— Benim gibi, benim gibi bir adamın oğlu ha! Annemse (Beybabalar, çocukların! terbiye ederken,

kat'iyen müdahale etmemesi kendisine öğretilmiş el kı-'zı), yaşlı gözlerle mahzun, kalır.

Bir gün babam eve neşeli geldi. Beni filân sormadı. Vara yoğa gülüyordu. Dudağında bir ısıklık... Isıklık çalarak elbisesini değiştirdi. Sonra hep ayrı neşe içinde yemek masasına geldi, oturdu. Daha sonra da ben akla geldim. Bütün bu olanları budak deliğinden gözetlediğim hapisânem-den çıkarılıp, yemek masası başındaki uzun bacaklı iskemleme oturtuldum, tabîî kitabım koltuğumda...

Babam:

— Eee, dedi, davalaciro, ders ne âlemde? Titremeğe başladım. Üstelemedi...

— Bak oğlum, dedi, seninle pazarlık edelim! Biliyorsun ki, dünyada herkesin rızık başka başka yollardan...' Kimisi bakkal, kimisi kunduracı, kin.'isi çiftçi, kimisi de meselâ, çöpçü. Bu neden böyle? Çünkü Allah herkese derece derece akıl vermiştir. Bir doktorun işini bir çöpçü beceremediği gibi, bir çöpçünün işini de bir doktor göremez. Şimdi olabilir ki, senin kafan da, okuyup bey olmağa müsait değildir. İçinden, ben dersimi okuyup bey olmak istemiyorum, ben kunduracı olacağım, yahut da çöpçü! Ha? Söyle, sen ne olmak istiyorsun meselâ?

Eğer ağzımı aramıyorsa...

— Fikrini apaçık söyle, korkma... Bak çöpçülere... Ne Amme cüzleri var, ne de akşamları ders soran beybabaları... Sen de, ben çöpçü olacağım, okumak istemiyorum, dersin, ben de senin yakını bırakırım, bir daha da ders sormam...

Uzatmıyalım, çöpçü olacağımı söylemiş bulundum. Sen misin...

Tekme, tokat, yumruk ve iskemleme beraber yerlere... Ondan sonra dersler bir kat daha bindi; tabîî dayaklar da.

Çok zaman: «Aman Yarabbi, derdi, aman Yarabbi! Böyle mi olacaktı benim oğlum?»

O, Kur'anı beş yaşında hatmetmiş!

III

Ne zaman? Nerde? Hangi okula ilk önce? Bilmiyorum. O kadar çok, o kadar çeşitli okul değiştirdim ki...

İlk verildiğim okul bir «Aralık mektebi»ydi, yahut da medrese... Kocaman sarıklı bir hocamız vardı ve okulumuz tek sınıftan ibaretti. Yarı karanlık, loş bir cami odası, belki de bir mescit? Hocanın uzun sakalı, gümrak, kuvvetli bıyığı, bilhassa babamı hatırlatan daima çatık kaşları...

Diz çöküp otururdum. Önlerimizde cüzlerimiz, hoca içimizden rastgele birini okuturken, biz sinek avlar, kışına kâğıt takıp bırakırdık. Sinek, can sıkıntılı, ağır havada tembel daireler çizerek dolaşır, arada, arkadaşlarımızdan birisinin 'kulağına, yahut hocanın sarığına konardı. Düşman uçaklarının arasına gelip şehre bomba attığı Millî Mücadele günlerimizde beni bu okuldan aldılar. Kaç yaşındaydım? Kardeşim Niyazi kaç yaşındaydı?

Sonra, «Düşman geliyor» dediler. Caddeye bakan evimizin önünden, gittikçe çoğalan sedyelerde, sargıları kanlı, yüzleri toz-toprak, kan içinde, gözleri yumuk, inleyen' askerler geçmeğe başladı. Babam, ev halkının endişeli bakışları önünde birtakım harp plânları çizer, düşman taarruzlarını, bizim müdafaamızı, kısa, kalın, bazan uzun oklarla anlatırdı. Düşman uçakları her gün gelmezdi... Geldiği günler, bahçede kardeşimle oynuyorduk, onu elinden tutar, kaçırdım. Bahçe çok büyüktü. Kalın ve yüksek duvarlarla çevriliydi. Bir ucunda ufacak bir kulübe vardı. Bu kulübede Pavli" dayı otururdu. Kimdi? Neciydi? Pavli dayı buruş buruş bir ihtiyardı. Mahalle çocukları peşine takılır, «Bitli, bitli!» diye taş tutarlar, oysa, akları kırmızı, mavi bebekli ufacak gözleriyle ve korkuyla bakar, sonra kamburunu çıkararakten kaçar.

Pavli dayının tek dostu bendim galiba. Benden korkmazdı. .Onun için çöplüğü eşeler, düğmeler, firketeler, çi-gara kutuları, bez parçaları bulur, kulübesine taşırdım. Kulübesi, çöplükte bulunmuş öte-berilerle doluydu...

Pavli dayının gülüşü korkunçtu. Pavli dayı gülmezdi, Pavli dayı sanki ağlardı. Onunla ahbablık ettiğime kızan babaannem, «Pis, derdi, bitli, derdi, gâvur,» derdi.

Bir sabah, ortalık diz boyu kar, soğuk, babaannem dünden kalmış bir kap mercimek çorbasını Pavli dayıya götürmemi söylemişti. Gittim. Kapısı kapalıydı. Yumrukla-dım, cevap alamadım. Tekrar yumrukladım, gene cevap yok. Bir ara Niyazi de geldi. Derken düşman uçakları. Ye-11

meği Pavli dayının kapısı önünde bırakıp, kardeşimle kaçtık. Uçaklar birbiri peşisıra birer bomba atıp gittiler. Bir başk- sabah, babaannem: — Çocuklar, çocuklar, dedi, Pavli dayıgık ölmüş! Fırladım. Pavli dayının kulübesi önünde insanlar... Onu, «Bitli, bitli!» diye kızdıran çocukların babaları, dayıları, teyzeleri. Her kafadan bir ses çıkıyordu. Kulübe kapısından başımı uzattım, çok pis bir koku. Öyle pis ki, öğürdüm. N'olursa olsun, Pavli dayının ölüsünü görmeliydim. Gördüm de... Üstünü bir çulla örtmüşlerdi. Yalnız, çıplak iki ayağı görünüyordu. Çatlak toprakları kir içinde, iki ayak ve iki baş parmakta uzun, sapsarı iki tırnak. Midem bulandı, hemen oracığa kustum, fakat Pavli dayının ölüsü çöp arabasına konuluncaya kadar oradan ayrılmadım.

Göğün kül renkli bulutlarla sınıksız olduğu bir sabahtı. Babaannem, annem, halalarım, ben ve Niyazi düştük yollara... Babaannem geniş kalçalarıyla, önümüzde, çatık kaşlı, sinirli ve hırçın yürüyordu. Eşyalar daha önceden sevkolunmuştu. İstasyona geldik... Mahşer gibiydi... Millet tren bekliyordu, millet düşmandan kaçıyor, sabırsızlanıyordu. Gidip gelenler; gelip gidenler... Kıyamet... Bütün bu kaynaşma içinde çocuklar, çarşafli kadınlar, bıyığı düşmüş, sakalı uzamış insanlar, yalınayak askerler ve bir ufkun kurşuniliğinden öbür ufkun kurşuniliğine uzanan donmuş tren rayları.

Her taraf kar içindeydi. Telefon tellerinde, üşümüş kuşlar. Kuşlar, zavallı kuşlar, başlarını omuzları arasına çekmiş, karanlık geleceklere endişeyle bakan kuşlar...

Ufukların ötelerinden top sesleri geliyordu. Toplar bei-ki çok daha yakındaydılar, ama ben sanıyordum ki, onlar mosmor ufukların da gerilerindeler. Kalpaklı bir zabıt, ya-nındakine: «Düşmanın bir saatlik mesafeye yaklaştığını» söyliyerek, geçti.

Düşman! Düşman nasıl şeydi? Niçin geliyordu? Biz niçin kaçıyorduk? Bu toplar ne biçim şeylerdi?

12

Birden, «Tren geliyor!» diye bağrışmalar oldu. Herkesin baktığı tarafa baktım. Ufkun orada simsiyah, kucak kucak dumanlar... Telgraf tellerindeki kuşlar silkindiler, başlarını omuzları arasından çıkarıp, gelen trene baktılar.

Lâkin top sesleri...

Tren, henüz durmamıştı, birdenbire üşüşen insan kalabalığı içinde onu kaybettim. İnsanlar saldırmışlardı. Ba-• baannem elimden şiddetle çekti:

— Aptal aptal bakınmanın sırası değil, yürü!

Evet ama... Kuşlar? Onları düşmandan kaçırarakten babaanneleri yoktu ki!..

Trende bütün gün onları düşündüm. Yol boyunca birbirini kovalayan direklere gerili tellerde ne kadar da çoktular!

Karın lapa lapa yağdığı bir gün, trenimiz bir yaylanın yüzünde, karlara gömülü kaldı. Herkes indi. Biz de indik. Lokomotif yorgun yorgun fişliyordu, bacasından hafif bir duman, kar, gökten ve yerden saldıırıyordu âdeta.

Trenden inen insanlar neler sordular?

Makinist ne cevap verdi?

Bilmiyorum. Yalnız şöyle söyleniyordu: Trenin odunu tükenmiş!

Bursa yaylıları geldi. Herkes bindi mi? Bilmiyorum. Arabalar çingir mıngır, nakışlı, işlemeli, yaylı arabalar... Arabaları kuvvetli atlar çekiyordu. Hamutlardaki çingi-raklarıyla karlı ovalara sesler sala sala bizi çekip götüren terli atlar fişliyorlardı.

Sonra gece oldu. Donmuş yıldızlar... Testekerlek ay donuk ve bembeyazdı. Konuşulmuyordu. Başım babaannemin dizinde, arabacının omuzu üzerinden görünen aya bakıyordum. Kardeşim Niyazi, annemin kucağında uyuyordu. Annem, babaannem, halalarım çarşaflarına bürünmüşlerdi. Gece gittikçe derinleşiyor, yıldızlar çoğalıyor, sanki şıkırdıyorlardı. Arabacı cigara içiyordu. Arada kalın kalın öksürüyor, kalpaklı başı arabanın kenarına yaslanıp doğruluyordu.

13

Babaannem kurt sürülerine dair bir şeyler sordu. Arabacı, arkasına bakmadan cevaplar verdi. Geçende iki atlıyı atından alıp parçalamışlar... Sonra öksürdü. Babaannem titreyen sesiyle, bir duayı hızlı hızlı okuduktan sonra, anneme...

— Kız, dedi, bu oğlan üşüyecek, ver o battaniyeyi! Babaannemin sarsmasıyla uyandım. Bir köydeydik. Ne

ay vardı, ne de yıldızlar... Kocaman kalpaklı, iri yarı bir adam, lâmba tutuyordu. Bir han odasına alındık, hela kokuyordu. Marsık tüten bir mangal getirdiler, camı cigara kağıdıyla yazmalı bir de gaz lâmbası. Babaannem gene, eşkiyalara dair bir şeyler sordu. Eşkiyalara, çapulcu asker kaçaklarına, düşmana ve kurt sürülerine dair korkunç şeyler... Adam kalın sesiyle, tek tek cevaplar verdi; umursamayan, omuz silken, şüpheli cevaplar...

Babaannem Allahülâyı okuyor.

Dışarda esrarlı fısıltılar...

Kaba kaba öksürüp tüküren biri... Ve annemle halalarımın endişe dolu bakışları...

Uyku tutmak ne mümkün! Niyazi, dünyadan habersiz, uyuyordu. Dışarda bir at kişnedi, bir köpek havladı...

Ertesi sabah gene erken erken düştük yollara. Kar yağmıyordu, güneş yoktu, bembeyaz ovalarda uluyan bir rüzgâr... Öğleye doğru yolumuzda tepeler, sonra vurduk dağlara... Dağlar, karla örtülü dağlarda kıvrıla kıvrıla uzayıp giden, korku dolu, terütenha izler, bizden önce gelip giden arabaların tekerlek izleri...

Bir uçurumun kenarından geçiyorduk. Bir yanımız sarp kayalık, öbür yanımız başdöndürücü bir uçurum. Arabacı:

— Burdan, dedi, bir at uçtu geçende! Babaannemin titreyen dudaklarında Elham, Kulhüval-lahü, Allahülâ... Annemle halalarım kireç kesilmişlerdi. Bense, sanki uçuruma iteleceklermiş gibi babaanneme sarılmıştık.

Az gittik, uz gittik, dere depe düz gittik... Tahta konakları, kurşun kubbeleri ve simsiyah selvileriyle birdenbire önümüzde yükselen bir şehre vardık. Kurtulmuştuk.

14

Daha sonra babam da geldi. Yorgun, bilhassa uykusuzdu. Sakalı uzamıştı. İlk peşin beni aldı öptü. Evin içinde neşeye, sevince dair bir şeyler uçtu. Sonra bir sabah uyandım ki, babam gene yok. Usulcacık gitmiş.

Nereye?

Bilmem...

Şimdi anlıyorum ki, babam, Ankara'ya gitmişti.

Ankara!

Ankara denince ben, yanık, çürük, paslı tahtalar ve kerpiç kalabalığından ibaret altalta, üstüste evler, bozuk, dar sokaklarda vizyersiz kabalaklarıyla askerler, kalpaklı zabitler, Hâkimiyet-i Milliye gazetesi satan çocuklar ve suyu, akşamdan sabaha donmuş, çatlak bir desti hatırlarım. Fokat, daha önce Konya.

Bizim ev, Alâettin tepesiyle Ermeni mektebi arasındaydı. Yüksek, Rum veya Ermeni evi... Ev sahibi alt katta otururdu, çocukları vardı.. Ev sahibinin karısı hemen her zaman yün örgüler örür, omuzunda siyah atkısı...

Birdenbire bir isyan içinde bulduk kendimizi, yahut da bana öyle geldi.. Keçe külâhlı, poturlu insanlar, yerlere kaba kaba basarak koşuşuyorlar, «İstemezük, biz bu hükümeti istemezük!» diye bağrışıyorlardı.

Soran olursa, kömürcünün oğlu olduğumu söylememi sıkı sıkı tembih etmişlerdi. Babaannem, babama ait ne kadar kitap, kâğıt, fotoğraf, kılıç, tüfek varsa, daha doğrusu Ankara'daki babama ait ne varsa hepsini yatakların pamukları içine, tavan arasına saklamıştı.

Alâettin tepesinden atılan kurşunların bizim evin üst kat pencere camlarını kırıp Ermeni mektebine, Ermeni mektebinden atılan kurşunların da gene aynı şekilde, bizim evin üst kat pencerelerinden geçip Alâettin tepesine gittiğini söylüyorlardı. Mektebin pencerelerinde kaba bıyıklı başlar görüyorduk ve bütün gün, bütün gece alt katın merdiven basamaklarında barınıyorduk.

Bir gün işittik ki, âsiler, valiyi ahıra bağlamışlar.. Bir başka gün, Alâettin tepesini işgal eden âsilerin bir genç

15

zabiti ensesinden kesip, annesinin dizine yatırdıkları haberi yayıldı. «Şeriat isterük, biz bu gâvur hükümeti;'.! is-temezük, dinsizleri istemezük, şeriat isterük!» Sürüklenen çığlıkları ve dinmek bilmeyen silâh sesleri... Kapılar kırılıyor, insanlar boğazlanıyordu.

Günler ve günler geçti... «İstemezük, istemezük, istemezük!» sesleri sokaklarda çınladı durdu ve bir gün çığlık, silâh sesi, istemezüklerle yüklü, hava içinde «Ku-vây-ı Milliye» geliyormuş haberi şimşek gibi çaktı. İşte-mezükler dindi, kaba postallı ayaklar sokaklarda kaçıstılar, silâh sesleri kesildi.

Güneşli bir sabah, ellerimizde mendiller müddeiumuminin evi önündeki ahalinin arasına kardeşimle ben de karıştık. Ağızları köpüklü, kuvvetli atların nal sesleri her şeyi örttü. Çılgın bir alkış... İhtiyar kadınlar, çocuklar, genç kadınlar, kızlar sevinçten ağlıyorlar, kalabalık neşe çığlıklarıyla çalkalanıyordu.

Atlılar geçiyordu, atlılar... Parlak güneşin altında, kabalakları, kalpakları, koça koça bıyıkları ile atlılar geçiyordu. Sonra İstemezük'ler... Elleri arkalarında bağlı, poturlu, keçe külâhlı, şeriat fedaileri... Derken yük arabaları... Yük arabalarında, enselerinden kesilmiş, kanlı cesetler... O gün o kadar bağırıldım ki, sesim kısıldı, hastalandım.

Ermeni mektebinin önünde çocuklar, fişek kovanları-la bir çeşit mortiz oynamağa başladılar. Sokaklar boş fişek kovanlarıyla doluydu...

IV

Sonraları bir çiftlik hatırlıyorum...

Kargası bol bir cenup kasabasının dışında, akarken duruyormuşa benzeyen bir nehrin kenarında, ulu dutlara gömülü bir çiftlik.

O yıllarda kaç yaşındaydım? Niyazi kaç yaşındaydı? Hatırlamıyorum. Beyaz gecelik entarilerimizle bütün gün

16

N oradan oraya koşar, terler, terli terli su içer, zaman zaman hastalanırdık. Hastalandığımız zamanlar annem, benim iyi annem, başucumda, gözlerimizin içine bakarak, fakat ağlamadan, bütün gece beklerdi. Koltuk altlarımıza sık sık derece koyar, şakaklarımızı kolonya ve sirkeyle v ovar, arkamıza kuru bez yatırır, acı ilâçlar içmiyoruz diye dövmez, kızmaz, diller dökerek, güzellikle içirirdi.

Babam, gene kalın ve kıpkırmızı boynunda kemik ka-} dar sert kolalı yakası, fevkalâde şık sarı çantasıyla büyük bir memurdu. Uzak memleketlere gider gelirdi. Babamın böyle uzak gittiği günler Niyazi'yle geniş sofada çılgınlar gibi koşar, havaya sıçrar, sağa sola çifteler sa-vururduk. Evdecinin (*) oğluyla köy çocuklarını çağırır, güneşin altında bütün gün koşar dururduk.

Onlara şehir ve mektep oyunları da öğretirdik. Görgüsüz, fakat dehşetli zekiydiler. Her şeyi çabucak kavrarlardı. «İki Çocuğun De vr iölemi» n i okuduğum zaman heyecandan titrerlerdi. Hele uzun sırığımla yüksek atladığım zaman hayretler içinde kalmışlardı. Boyumdan yüksek gerilmiş ipin üzerinden aşmış, onları heyecanlandırmıştım. Sonraları buna da alıştılar, içlerinden, cin gibi, kirpi saçlı bir oğlan, birkaç gün sonra, benim üstüste düşürdüğüm ipin üzerinden şaşılacak bir çeviklikle aşivermişti.

Oynadığımız oyunlardan sık sık usamrdık. Nihayet sıra patlıcan hırsızlığına gelirdi... Bizim çiftliğin bitişiği büyük bir bahçeydi. İri çoban köpeklerinin bütün gece havladığı bu bahçeye biz, bir kenarından usullacık giriverir-dik. Dallarda incirler, cins cins erikler, zerdaliler... Hele patlıcanlar... Biz, çiğ patlıcan yemesini evdecinin oğlu Haso'dan öğrenmiştik. Bazan köpekler koku alırlardı herhalde, havlamağa başlamazlar mı, çil yavrusu gibi dağı-lışırđık. Birtakım hendeklerden nefes nefese atlarken, vahşi sarı dikenleri bacaklarımızı kan içinde bırakırdı. Ekseriya kardeşim Niyazi'yle oynardık. Meselâ, çiftliğin sayısız tavuk ve horozları bizi bazan saatlerce uğ-

(*) Evdeci: Bir çeşit yavaşma.

17

raştırırlardı. Kardeşimle bu çiftliğin kiraliydık, tavuklar, horozlar, hindiler. Karabaş'la Satı it de teb'amızdı. Yasalarımıza bazan tavuklardan birisi riayet etmeyebilirdi. Suçlu derhal göz hapsine alınır, tevkif için emir verilirdi. İşçi kadınların buğday eledikleri kocaman kalburlardan birini çiftlik avlusunun bir köşesine dikerdik, uzun bir kınnabı kalbura bağlar, kalburun önüne yem serper, tavukların bizi görüp ürkemiyeceği bir köşeye saklanırdık.

«Muhterem kiral hazretlerinin emirleri gereğince tevkifi istenen tavuk, tam kalburun altına geldi mi, ipi çeki-verirdik. Tavuk kalburun altındadır, bütün gıdaklayıp çırpınmasına rağmen kaçmasına imkân yoktur. «Muhterem kiral hazretlerinin koyduğu yasayı bozan teb'a cezalandırmaktır!

Hayvanı ilk peşin kısacık bir muhakemeden geçirirdik... Babamdan öğrendiğimiz kurusıkılarla, hayvanın cam gibi parlak ve sert gözlerine tehditler savururduk. Oysa sinirlendirici bir boş verişle, sadece dinlerdi. Nihayet, hayvanı bir iple dutun engin dallarından birine asar, bağırta bağırta döverdik. Her darbe hayvanı deliye çevirirdi. Çırpınarak bir yandan bir yana kendini atarken öyle acı acı bağırırdı ki, hayvanın bu acı haykırılarına annem koşardı:

— Ne yapıyorsunuz, ne yapıyorsunuz gene, deliler? Ona, «Muhterem kiral hazretleri»nin emrinden bahsetmezdik.

— Terbiye ediyoruz! derdik.

— Ne terbiyesi? diye şaşkınlık içinde sorardı.

— Tavuk terbiye edilir mi? Görölmüş şey mi? Divaneler!

Tavuğu çözerdi. Sonra da, ince kaşlarını çatarak:

— Kendinize yapılmasını istemediğiniz bir muameleyi başkalarına da yapmayın! «Ve hemen ilâve ederdi» İsterse tavuk olsun!

Babamın uzak memleketlere gittiği günlerin tadına doyamazdık. Böyle zamanlarda, bilhassa geceleri, annem, evdecinin karısı Sehef bacıyla hizmetçi kız Gülizar'ı çağırır:

18,

— Haydin, derdi, şu sofrayı yere serin de, o yokken ağız tadıyla bir yemek yiyelim...

Babam, yerde yemeğe, bulgurdan yapılan ve haşlanmış taze asma yaprağı ile yenilen batırık'lara müthiş kızardı. Hele annemin «hizmetçi takımıyla» senli benli oluşuna daha çok kızardı. Hiç bir zaman gelin, kaynana, görümce dırıltılarının eksik olmadığı evimizde, babaannemle * halalarım anneme şöyle haykırmışlardır:

— Hizmetçi ruhlu kadın, aşağılık kadın, ruhsuz ka-' dm!

Halbuki annem... bir eski «muallime» olan annem, istese de büyüklük satamazdı, elinden gelmezdi ki...

Yere çullar serilir, sofraya bezleri yayılır, kehribar kadar sarı hıyar, acur, biber turşuları bol bol çıkarılır, kısırlar, batırıklar, bol bol soğanlı bulgur pilâvları hazırlanırdı. Evdecinin karısıyla hizmetçi kız Gülizar'm çekingen hallerinden rahatsız olan annem:

— Allahaşkına, derdi, Allahaşkına bırakın şu çekingenliği! Bakın, biz bizyiz... Ağız tadıyla, güle söylye yemek yiyelim...

Bunun üzerine onlar çekingenliklerini bütün bütün bırakırlardı. Güle söylye yemekler yenirken, evdecinin karısı çeşit çeşit şeyler, bilhassa yakası açılmadık lâflarla bizi gülmekten kırar geçirirdi.

Yemekten sonra sofrayı evin hammiyla hizmetçiler yardımlaşa kaldırırlar, sonra sıra kuru üzüm, incir, ceviz içi, incir pestiline gelirdi. Evdecinin karısı, esmer, fakat canlı bileğine dar gelen gümüş bileziğiyle oynayarak, masallar anlatırdı.

Bu masalları ne kadar severdik!

Yedi başlı müthiş devler, cadılar, cinler, periler, bir dudağı yerde, bir dudağı gökte Araplar, Zümrüdü Anka kuşları, padişahlar, padişah kızları, sihirbazlar ve şeyhza-delerle dolu masallardı. Gecenin adamakıllı ilerlediği saatlerde uzaklardan çakal sesleri başlardı. Gecenin içindeji havlamalar halinde gelen bu sesler ne müthişti!

Evdecinin karısı derdi ki:

19

— Bu çakallar yıрмаğı yüze yüze geçer, çütlüğe girerler... Gözlerinden procektekter saçılır... Tavuklara bir baktılar mı, patır patır düşerler tavuklar döllerden... Gözlerinde büyü var çakallerin..

Kardeşimle titreşerek, sarılır, daha, daha sokulurduk birbirimize. Yorganı tepemize çekerdik, nehrin öbür tarafından gelen ve gittikçe yaklaşan çakal havlamalarını, terleten bir korkunun ürpertileri içinde dinlerdik. Bu kemik, gıcırtiları, yahut, masallarından fırlamış cadılarla sesler, mezarlarında kefenleriyle dolaşan hortlakların, sihirbazların ulumaları gibi gelirdi bana.

Ben bu çiftlikte neler hatırlamam!

Bazı günler şehirli misafirler gelirdi... Çiftlik avlusundaki ulu dutların altına masalar kurulur, bol bol tereyağı^ süt, taze yumurta ikram edilirdi. Sonra annem, misafjr hanımlara çiftliği gezdirir, ikinci üstü de al, yeşil, mor, sarı, beyaz bostanlara dağılırlardı.

Biz de misafir çocuklarıyla ya karı-koca'lık oynar, ya dağılırdık tarlalara... Kızlar eteklerini tuta tuta, kirpi saçlı, haşarı oğlanlar da iskarpinlerinin uçlarına basa basa ve binbir sual, binbir ukalâlıkla önden giderlerken, güneşin altında hızla akan sarı bir tarla yılanını görünce çığılı basarak, annelerinin yanına kaçarlar, kendilerine su içirilir, sonra yılanın çatal dilinden, onları nasıl kovaladığından, yılanın nasıl ılık çaldığından, gözlerinden fışkıran alevden bahsederler, Niyazi'yle beni de buna inandırdıklarını sanarak, kahramanlık satarlardı.

Misafir erkekler babamla birlikte, ayrı oturur, lûgatlı sözlerle konuşurlardı. Hiç unutmam, babamın bile hürmet ettiği ak saçlı bir ihtiyar Beyefendi, bir gün buğday başağının tanelerini saydıktan sonra:

— Fesuphanallah, demişti, doğrusu cennetten bir köşe! Vallahi bey oğlum, söyle tabiatla koyun koyuna yaşamakla ne isabet ediyorsunuz, bilseniz... Bizimki de hayat mı? Sokulmuşuz fiskufücur yatağı, ruhsuz şehirlere...

Sonra acı hâtıralar...

Çiftlik binası ya Rum, ya da Ermenilerden kalmaydı,

'20

babam burasını bilmiyorum kimden kiralamıştı.. Kocaman, siyah bir asma kilit sallanan kapısıyla bir altevi vardı. Bu altev, birer gözvü hatırlatan pencereleri ve yıllardan beri kilitli kapısıyla, müthiş bir sırrı saklıyormuşa benzerdi.

Bir gün komşular, annemin ağzından girer burnundan çıkar, ne yapar yapar kandırır, bu altevi açtırmak iznini , kopardıklarını sanırlar. Annem sofada babamın elbiselerini ütölüyordu, Niyazi'yle ben de renkli kâğıtlarla kuş, yani uçurtma yapıyorduk.

Altevide gürültü, takırtılar oldu. Annem:

— Koş! dedi.

Fırladım. Komşular altevi açmışlar, kadınlar, kızlar, çoluk çocuk karıncalar gibiydi. Altev taşıyor değil, yağma ediliyordu... İrili ufaklı, kazanlar, tencereler, sahanlar, bakır leğenler, porselen tabaklar, yemişlikler, renk renk karpuzlu lâmbalar, fotoğraf çerçeveleri, perde kornişleri, billur sürahiler elden ele uçuyordu. Ben de aralarına katıldım... Her taraf toz içindeydi. Yerlerde, şaşırmış kara böcek sürüleri, tozlu sandıkların üzerinde örümcekler, arada, bir baştan bir başa kurşun gibi geçen bir fare... Hele camı bir parmak toz, heybetli bir boy aynası vardı ki, insana ürküntü veriyordu. Sonra sandıklar... Sonra kitaplar, koca koca sandıklarda muhteşem ciltli, «gâvurca» kitaplar, yazılmış defterler, fakat kitaplar, boyuna kitaplar... Kitaplar o kadar çoktu ki...

Sandıklardan birinde bulduğum bir oyuncak kanepa takımına dalmışım, mahallelinin telâşlı gidip gelişi bir an durdu, baktım, kapıda annem. Korku içinde, sapsarı, dikiliyor...

— Ne yaptınız? dedi. Ne yaptınız? Beni mahvetmek mi istiyorsunuz?

Komşular eline ayağına düştüler:

— Hanimim, hanimim, iyi hanimim... Allah seni efendine, çocuklarına bağışlasın... Nasıl olsa Gâvur malı, sayende sebeplenelim, sevaptır, sana hayır dua ederiz...

21

Annem beyaz geceliği içinde ufalmıştı. Kaşları endişeyle çatık, bir zaman bekledi. Sonra:

— Gelin beni dinleyin, vazgeçin bu işten, dedi. Acıyın bana... Beyin çok sıkı tembihi var, birkaç güne kadar gelir, duyarsa siz değil, ben mahvolurum!

Zaten taşıyacakları kadar taşımışlardı... Birer ikişer çekildiler. Beni de dışarı ittikten sonra annem, kapının kanatlarını çekip, kilitledi. Fakat o günden sonra büyük bir korkunun dehşeti içinde, düşünceli yaşadı. Belliydi ki, babamdan, şu hâli babamın duyacağından, ergeç duyacağından korkuyordu. '

Nitekim, galiba -bir hafta sonra, annem korktuğuna uğradı.

Gece yarısına doğru babamın geleceğini biliyorduk. Annem evdecinin karısıyla hizmetçi Gülizar'ı evden uzak-laştırmış, hepimizi sıkı sıkı tembihlemişti ki, «altev ve alt-evın yağma edildiğine dair ağızımızdan bir şey kaçırmıya-lım!»

— Sonra, demişti, babanız beni mahveder!

Uykudaydık. Yıkılırcasına çalınan sokak kapısının sesine uyanıp, Niyazi'yle fırladık. Aksi gibi lâmba da sönmüş. Annem karanlıkta bir türlü bulamadığı kibrite ettiği inkisarları duyuyorduk.

— Allah kahretsin senin gibi kibriti... Hay olmaz ol! Çocuklar koşun, açın şunu, çılgın gene celallendi... Yahut durun, siz, nerde'kibrit dedikleri zıkkım, siz görmediniz mi?

Kapı yıkılıyordu...

— Kör şeytan kör gözüne, lanet gözüne... Sen bilirsin Yarabbi!

Babam bar bar bağıyor, kapıyı yumrukluyor, sövüp sayıyordu. Bu sırada Karabaş'la Sarı it de havlamaya başladılar... Nihayet annem kibriti bulmuş lâmbayı yaktı, koştı. Biz kardeşimle merdiven trabzanlarınm ordan bakıyorduk.

Annem kapıyı açtı. Babam içeriye bir gülle gibi dal-

22

di... Ayaklarında rügan çizmeleri... Bir hınç yumağı halinde anneme saldırdı, onu saçlarından yakaladı...

Annem korkunç bir çığlıkla yuvarlandı. Elinde tuttuğu lâmba yere düşüp parçalandı ve lâhzada her taraf alevler içinde kaldı. Alevler... Kızıl, sarı turuncu alevler ve annemin çığlıkları...

Babam merdivenleri sarsa sarsa yukarı koştı. . — Lâmba! diye bağırdı, lâmbaaa! Öküz gibi bakacağına bulsana öteki lâmbayı eşşoğlu essek!

Babam, bir battaniyeyle alevleri boğmağa çalışıyordu. Arada battaniyenin bir kenarından turuncu bir ateş parçası pofurtuyla uzanıyor, babam çizmesiyle hemen söndürüyordu.

Evin içi gazyağı, duman ve günlük kokuyordu.

Nihayet babam, annemi kaldırıp yukarı sürükledi. Gecelik entarisi kadar ağarmış yüzüyle annem, ayakta, sallanıyordu, saçları darmadağındı.

— Söyle, dedi babam, duyduklarım doğru mu? Annem, dizleri üzerine çöktü. Cevap vermedi. Babam

onu çizmesinin burnuyla dürterek:

— Söyle, diye tekrarladı, doğru mu duyduklarım? Annem inledi.

— Fakat... Ben... Ben bilmiyorum ki, ne duyduunuz?

— Altevi boşalttığınızı? Annem:

— Vallahi, diye kekeleydi, benim hiç, hiç en küçük kabahatim...

Babam, annemi saçlarından yakaladı, sofada sürüdü, sürüdü, sürüdü... Sonra çizmeleriyle tekmeledi, tekmeledi, ezdi ve ovucunda kalan bir tutam saçı nefretle silkeleydi.

Biz iki kardeş, uzun gecelik entarilerimiz içinde tiril tiril titreyerek birbirimize sokulmuş, ağlamağa olsun cesaret edemeyerek, donmuş kalmıştık. Annemse, artık kımıldamıyordu. Boylu boyunca uzanmıştı, ihtimal bayılmıştı, yahut da... Annemin ölmüş olabileceği birdenbire ak-limdan geçti. Dehşetli bir isyan hissiyle babama baktım...

23

Fakat onun çatık, simsiyah kaşları... Babam bir dev kadar kocaman ve kuvvetliydi!

Anneme bakmıyordu bile... Sofa tahtalarını gıcırdata gıcırdata dolaşırken, ölçüp biçiyor, arada iri iri söylenip küfrediyordu. Bir ara gene durdu. Yüzükoyun, cansız gibi yatan annemi kolundan tutup hoyratça kaldırdı. Annem dehşetle büyüyen gözleriyle babama baktı, koluyla yüzünü sakladı.

— Söyle, diye babam gene gürledi, ne cesaretle yaptın bu işi? Düşünmedin mi, düşünmedin mi ki benim şerefim, haysiyetim mevzuubahis? Ya yarın seni alıp hapsederlerse? Ya yalnız seni değil, beni de seninle birlikte mahkemelere sevkederlerse? Bu ne cehalettir, Yarabbi bu ne iz'ansızlıktır! Hükümetin mühürü nasıl bozulur, buna nasıl cesaret edilir!

O gece annemi boşadı ve sabahleyin erkenden dayımın evine yolladı. Hemen o akşam da babaannemle küçük halam çiftliğe geldiler, ikisi iki yandan, evin içini şöyle bir kolağan ettiler. Sonra babaannem eteklerini beline soktu, hizmetçilere emirler vererek evi baştan aşağı yıkattı. Dünyalarından memnundular... Vara yoğa kahkahalarını salıveriyorlardı...

— Aman ne pislik ne pislik, Yarabbi! Düşman başına böyle kadın!

Yahut:

— Doğrusu Eyüp sabrı varmış evlâtçığımda.. Bu pasaklı karıyla yaşamak değme babayiğidin kân değil...

Hiç unutmam, ikisi iki yandan, annemin, benim iyi annemin tahin renkli sandığı başına geçtiler, onun entarilerinden çorap lâstiklerine varana kadar, nesi varsa nesr yoksa çıkarıp yaydılar, hattâ annemin bir kısım çorapla-rıyla çorap lâstiklerini evdecinin karısıyla hizmetçi Güli-zar'a verdiler.

Bir gün küçük halam, biraz fazlaca gülüveren evdecinin karısına:

— Ört dişlerini bakalım diye çıkıştı. O hizmetçi ruh-

24

lu hanımınızın günleri geçti artık... Hizmetçiler hizmetçiliklerini bilmeliler... Hanımların karşısında...

Galiba iki ay sonra, babaannemlerin bütün ısrarlarına rağmen babam, anneme nikâh tazeleyip onu bize getirlik-ten sonra öğrendik ki, babamı büyükannelemler doldurmuşlar.

— Karın, demişler, mahalleliyle birlik olup altevi tek-, mil boşaltmış... Kasaba çalkalanıyor, bugün yarın polisler basacaklarmış, haberin olsun!

Annem, babamı çoktan affetmişti:

— Dövsün, demişti, erkektir... Kabahat onda değil, öteki boynu kopasıcılarda... Anlayıp dinledikten sonra dövse, ne yapayım, o zaman ben cezama razıyım...

Ama ben babamı ası! «Fırka» mücadelelerinde tanıdım.

Yine böyle günlerdi... Nutuk söyleyenleri niçin alkış_ladıklarını çok defa bilmeyen sokaklar dolusu insanın kinle, küfür şimşekleriyle yüklü kalabalığı. Kalabalık, kalabalık, hep kalabalık. Aynı parkelere basan iskarpinli, çarıklı veya yalınayakların mahşeri hatırlatan, insanı coşturan mühiş kalabalığı.

Dar bir sokakta, karşılıklı iki konak hatırlıyorum. Becerikli ilkokul öğrencilerinin yaptıkları mukavva konakları hatırlatan bu cumbalı, kafesli, çıkıntılı, tahta saçakları dantelâ gibi işlemeli konaklardan birisi bizim. Burası aynı zamanda babamın «Fırka» binasıydı. Alt kat ağır, beyaz taşlarla döşeliydi. Ben bu alt kattan çok korkardım. Eski bir Ermeni evi olduğundan mı ne, alt kattaki yanyana iki samanlığın çürümüş tahta kapıları açılverecek, içerden ölü yüzlü Ermeniler çıkacak gibi gelirdi.

Ömrümde bir tek Ermeni görmediğim halde, onlara dair mübalâğalı hikâyelerin tesiriyle olacak; Ermenileri korkunç sarı yüzlü, saç sakalına karışmış düşünürdüm.

25

Bu alt katta fırka toplantıları yapılırdı. Cigara duman-larıyla kesifleşen havasında öfkeli yumrukların sert kavisleri çizdiği sinirli toplantılardı. Hangi cins, hangi sınıfa mensup insanlardı? Ne istiyor, ne düşünüyorlardı?

Orta kat sofanın budak deliklerine gözlerimi uydurarak baktıkça gördüğüm manzara buydu: Ayrı sınıflara mensup olmalı lâzım gelen insanların karmakarışık kalabalığına nutuklar söyleniyor, nutuklara karşılık eller çırpılıyor, «Yaşa!» diye.bağırılıyordu. Böyle bir kalabalığı zaman zaman coşturan bir adamın oğlu olduğumun farkınday-dım. Babamın, tâ ilân. sayfalarına kadar uzanan makaleler yazdığını da biliyordum. Lâkin ne babamın fırka liderliği, ne de bitmez tükenmez makaleler beni ilgilendiriyordu.

Matbaaya makaleler götürür, provalar getirir, tashihler götürürdüm. Babam, birtakım kalın kitapları okuyarak sabahladığı günler, kaşlarını çatarak ve kan çanağına dönmüş gözleriyle, elime tutuşturduğu yazılardan sonra: «Matbaaya çok acele götür, ver ve bir gazete al gel!» tem-• binine rağmen, sokakta gecikmeyi icabettirecek mevzular bulurdum mutlaka. Ben bunları aramazdım şüphesiz, lâkin sokakta o kadar çok, bir çocuğu alıkoyup geç bırakacak o kadar çeşitli mevzular vardır ki... Meselâ, futbol, kamış vuruşmak, çikolata çekişmek... Gecikince dayak yiyeceğimi bilirdim... Lâkin kapısında öyle usturuplu yalanlar kurardım ki, beni gayet iyi tanıyan, ileri sürdüğüm mazeretlere kolay kotay inanmamayı «prensip» saymış babam, ekseriya aldanırdı. Aldatamadığım zamanlarsa halim duman olurdu. Sırtımda kırılan bastonların, yediğim tokat, tekmelerin haddi hesabı yoktur.

Günlerden bir gün -kül renkli bir güntü- babam beni çok erken uyandırdı. Aspirin almağa gönderdi. Aspirini almış geliyordum. Bir köşeyi dönünce birdenbire o... Ağır siyah paltosunun içindeydi, başında kahverengi fötrü, elinde sarı çantası, her zamandan daha heybetli ve korkunç, yanında da iki arkadaşı...

Adımlarımı açtım. Yanıma gelince aspirini elimden

26

aldı, paranın üstünü cebime atmamı söyledi, etrafı kolladıktan sonra, yanağımdan öptü:

— Uslu ol! dedi, mektebine devam et ve derslerine çalış...

Bir şeyler seziyordum, seziyordum ki, babam bir yerlere, uzak bir yerlere gidiyor!

Koşa koşa eve geldim. Annem ağlıyordu. Sebebini sordum, sakladı. Galiba on beş gün sonra, ben de herkes g'ibi öğrendim ki, «Salimen öbür tarafa geçmiş!»

Babasından ayrılan birçok çocuklar babasız kalışlarına üzüldüler... Ben tersine... Sevinmişim... Niçin? Bilmem... Bu «hissizlikte» benim çocuk yapımın çok az dah-jı olmalıydı.

VI

Evde kırallığımı ilân etmişim... Astığım astık, kestiğim kestikti. Kardeşlerimi istediğim zaman ağız tadıyla dövebiliyor, güneş battıktan sonra, futbol topumla eve döndüğüm zamany neredede kaldığımı, niçin geciktiğimi, dersleri bırakıp gene mi futbol oynadığımı soran olmuyor, damların tepelerinde, renk renk, boy boy uçurtmalarım mavi gökyüzüne ferman okuyabiliyordum. Annem benimle uğraşacak halde değildi. Bu babamın ona bıraktığı ev galesi altında bütün gün, tapu, mahkeme yahut istidacı dükkânlarına koşar durur, eve ekseriya terli ve çok yorgun dönerdi. Hoş, koşmasaydı da benimle uğraşabilecek miydi?

O sene sınıfımda çıktım.

Bu, kırallığıma toz kondurmadı. Annem bir iki söylendi, sonra, «ne halin varsa gör, ben koca oğlanla uğ-raşamam...» deyip, ipimi üstüme attı. Dünyadan memnundum... Bu saltanat böyle sürüp gidecek sanıyordum... Fakat bir gün... Uzun bir mektup geldi babamdan. Acele pasaport için müracaat etmemiz ve ne var ne yoksa satıp derhal hareketimiz isteniyordu.

27

İnmeler indirecektim... Bir türlü duymadığım «hür-riyet»imin üstüne sünger çekmek lâzım geliyordu.

Elveda mavi gökler, elveda şeker kamışçıları, elveda çikolatacılar, futbol arkadaşlarım, tozlu arsalar elveda* Elveda Cin Memet! Kediler, tozlu köpekler, serçe kuşları, yarasalar, Ulu cami, saathane, siptilli pazarı... Hepinize elveda!

Ve bir akşamüstü, ağlayacak kadar hırslı trene bindim. Dokunsalar ağlıyacaktım. En sevdiğini az evvel topraklara kendi elleriyle vermişlerin o tesellisiz, bunaltıcı» sıkıntısı içinde, tren kalktı.

VII

Bütün gece, üçüncü mevki kompartımanın bir köşesine büzülüp, korkunç hayaller kurarak, encamımı düşündüm.

Annem memnundu, geçim galesini sahibine devredecekti. Niyazi'yle kızkardeşlerim memnundular, benim tahakkümünden kurtulacaklardı. Niyazi'yi zorla kaleci durdurarmıyacaktım, kızlara arkamı uzun uzun kaşıtamıyacak, eve istediğim zaman dönemiyecektim...

Onlar birbirleriyle konuşup gülüşüyor, söyleşiyorlardı. Trense, o da onlarla birlik gibi.

karanlıkları yırtıp par-çalıyarak, uçuyor, daha, daha, daha çabuk yol alıyor, yol alıyordu.

İçimde gittikçe büyüyen bir sızı. Kafamda Cin Memet, Cin Memet'lerin cumbalı, pembe evleri, maçlar yaptığımız tozlu arsalar, kersa denen faytonlar, «Dereler, turplar, maydanozlar, soğanlar!» diye mahalleden geçen Arab-uşâ satıcı... Sonra arkadaşlarım: Kürt Ado, Hocanın oğlu Kertiş Süreyya (*), Tekin...

(*) Kertiş: Kertenkele.

28

VIII

Beyrut'ta Fıstıklı tarafında oturuyorduk. Lübnan teb'-ası olmadığımız için, babama avukatlık yaptırmıyorlardı. Babam da annemin bileziklerini bozdurdu, on altın lira sermayeyle. Burç meydanına çıkan aralıklardan birisinde, yüksek bir apartmanın altında, küçük bir lokanta açtı. Babam lokantaya pek uğramazdı. Yemekleri Süreyya adında bir Türk mültecisi pişirir, Niyazi'yle ben de lokantanın garsonluğuyla bulaşıkçılığını yapardık.

On yedi yaşındaydım ve hayatımın bu tarzından çok memnundum. Memleket, futbol, Cin Memet ve ötekiler silinmişti. Ortalık yeni yeni ağarmaya başlarken, Niyazi'yle birlikte evden

çıkardık. O saatte Beyrut'un yeşil tramvayları bile seyrek işlerdi. Yalnız işçiler, o, dünyanın her tarafında, herkesten az uyuyan, kadınlı erkekli çoluklu kalabalık, onlar kümeler halinde ve yollarda olurlardı. Aralarına katılırdık... Tıpkı onlar gibi, ceketlerimiz omuzlarımızda, onların bastıkları parkelere basmak gururu içinde, iş gücü sahibi insanlardık. Ayakkaplarım biraz yeniydi galiba... Onlarınkine benzesin diye bir gün şurasını burasını kesmiş, şeklini bozmuştum da, babamdan mükemmel bir dayak yemiştım. Memlekette, tanınmış bir fırka lideri, bir avukat, bir gazetecinin oğlu olmaktan bıkmıştım. Sokaklarda dolaşma, terbiyesiz çocuklarla oynama, küfretme., gibi nasihatlerden usanmıştım. Öyle ki, kaç sefer, ah keşke bir eskicinin çocuğu olsaydım, diye düşünmüştüm.

Lokanta ne iyiydi...

— Git, dört işkembe al gel!

— Beye takım ver...

— Bulaşıkları yıka...

— Soy şu soğanı!

Niyazi'yle iş bölümü yapmıştık. Sabahleyin öğleye kadar bulaşıkları o yıkar, garsonluğu ben yapardım; öğleden sonra bulaşıklar bende, garsonluk onda. Bunun dı-

29

şında, çarşıya pazara ben giderdim, çeşmeden suyu da ben taşırdım... Şüphesiz bu türlü iş bölümünde zararlı bendim, ama bunu bilhassa böyle yapmıştık... Niyazi zayıftı, çocukluğunda ağır hastalıklar geçirmişti. Bazı günler uyuyakalır, lokantaya benden çok sonra gelirdi.

Akşamüstleri de ekseriya benden çok önce dönerdi.

Bizim lokantanın üzeri, yanları karşıya büyük büyük apartmanlarla çevriliydi. Günün her saatinde renk renk dekolterileri içinde, dudakları boyalı, pervasız kahkahalar atan, zaman zaman kavgaya tutuşan, ağzı çigaralı kadınlar sokakta dolaşırdı.

Sık sık gelen pırl pırl otomobiller bu kadınlardan birkaçını alır giderdi.

Bizim lokantanın bitişiğindeki apartımda, eski paşalardan birinin kızı olduğunu söyleyen "bir kadın oturuyordu: Naciye. Bu da ötekiler gibi dudakları boyalı ve ağzı çigaralıydı. Fakat bu, ötekilerden daha güzel değilse bile, gayet güzel Türkçe konuşurdu. Hemen ahbap olduk, bize hayatını anlattı: Vahdettin'in paşalarından birinin kızıymış. Babası memleketten kaçmış, evvelâ Mısır'a gitmişler, sonra Şam'a geçmişler... Şam'da babası ölmüş. Annesi ve kardeşleriyle yapayalnız... Şam'da baba bir sürü memleket dolaşmışlar, nihayet malûm hikâyeler... Lâkin o, bunu öyle saf, öyle samimî anlattı ki... Bir ara ağladı, az kalsın bizi de ağlatacaktı...

Ben en çok kara gözlerini seviyordum. Işıklı, ıslak gözler... Dükkâna geldikçe o, Süreyya usta bile değişirdi. Hiç gülmeyen yüzü yumuşardı. Naciye'ye, ya bir sandalye çekip bacak bacak üstüne atar, yahut musluğun aynasında kendi kendini seyreder, yahut da ocaktaki tencerelerin başına geçip yemeklere bakardı... Öyle sezerdim ki, Süreyya usta, onu benden kıskanırdı. O ne zaman gelse, usta beni ya çarşıya, ya suya gönderir, gönderme-se bile mutlaka bir iş buyururdu. Gerçi ben iş yapmayr seviyordum, ama Naciye'nin yanında değil.

Hoooooş, Naciye'nin ona pek aldırış ettiği yoktu ya...

30

Bütün çabalamasına rağmen, ille benim yanıma sokulur, çenemi, yüzümü okşar, benimle konuşurdu. Göz ucuyla ustaya bakardım, ifrit olurdu adam...

Niyazi'ye gelince... Onu hesaba kattığım yoktu.

Süreyya ustanın pazara gittiği bir gün, Niyazi'yle dükkânda yalnızdık. O kab yıkıyordu, bense saçlarımı ıslatmış, ayna karşısında tarıyordum. Naciye geldi. Aynadan • gördüm. Göğsü fazla açık beyaz bir dekolte giymişti, başında kocaman, pembe bir fiyango. Yanıma geldi, kolunu boynuma doladı, yüzünü yüzüme dayadı, ayna karşısında böylece bir müddet kaldık. Her tarafım titriyor, yanı-yordum.

— Çok mu utandın? diye sordu. Cevap vermedim.

— Bugün, dedi, öğle yemeğimi sen getir, olmaz mı? 'Ve yanağımdan öptü.

Niyazi dükkânın gerisinde, bir şarkı tutturmıştı. Naciye, «Kim?» diye sordu. «Kardeşim,» dedim. Gittik. O, şarkısına dalmış, habire bulaşık yıkıyordu. Naciye:

— Kolay gelsin, ahbap! dedi.

Niyazi telâşla döndü. Karşısında Naciye'yi görünce kıpkırmızı kesildi. Bulaşık sulu ellerini önlüğüne siliyor, suçlu suçlu önüne bakıyordu. Naciye onun da saçlarım okşarken bana döndü:

— Sen de bulaşık yıkıyor musun? Niyazi'ye bakarak:

— Hayır, demiş bulundum. Niyazi morardı:

— Hayır mı? dedi, hayır mı? Naciye'ye döndü: Yalan söylüyor abla, sabahları ben yıkarım, öğleden sonra o... Size fiyaka yapıyor!
Halbuki Naciye hiç de ehemmiyet vermemişti... Tencerelerin başına geçti, kapakları açıp yemeklere baktı, sonra dudağında bir ısıklık, çekildi gitti.
Yalnız kalmıştık... Niyazi, hesap soracağımın farkındaydı. Hâlâ bulaşıkların yanında, ayakta, endişeyle bekliyordu.

31

— Ne hallettin lan? diye sordum. Tokatlıyacağımdan korktu.
— Sen de yıkamıyor musun sanki? diye mırıldandı.
Ona iki tokat atabilirdim, fakat deveden büyük fil vardı. Onu bir orospu yüzünden dövdüğüm anlaşılınca, babamın nasıl celâllanacağını kestiremeyecek kadar toy değildim.
Abonelerin öğle yemekleri hazırlanmıştı. Naciye'nin tepsisine sarıldım. Niyazi durur mu?
— Bırak onu, dedi, ona sarılma!
— Bugün de ben götüreceğim! dedim. Sen berikini
Süreyya usta ona meydan vermedi:
— Hayır, hayır., dedi, eski köye yeni âdet mi? Bu çocuk uzaklara gidebilir mi?
— Uzakları her gün ben, her gün ben... diye dikildim. O her zaman yakınları götürsün, aldığı bahşişleri de küt cebe..

Niyazi:

— Vallahi bahşiş filân verdikleri yok ağabey., dedi. Öyle doluydum ki... Ağzımdan müthiş bir küfür kaçtı. Süreyya usta bile şaştı. Niyazi ağlamağa başlamıştı.
— Görürsün, görürsün sen... Sana sordurturum sana, beybabama...
İçime bir korkudur çökmüştü. Ya sahiden söylerse?
Barın tepsisini alıp lokantadan çıktım. Niyazi'yle akşama kadar konuşmadık. Akşam, müşteriler yemeklerini yedi, aboneler dağıldı, tam ben bulaşığa oturacaktım, Niyazi, bana ters ters bakarak Süreyya ustaya:
— Allahaismarladık, usta! dedi.
Bana da: «Sordurturum sana.» gibilerden, çıktı gitti. Bulaşığı filân bıraktım, ben de peşinden... Ortalık kararmıştı.-Etraf pırıl pırıl... Yeşil tramvaylar tellerde mavi şimşekler çaktıra çaktıra geçiyor, kaldırımlarda kaynaşan kalabalık. Ona barın tam önünde yetişmişim. Bir muzcudan muz alıyordu. Kolunu tuttum, baktı hırsıyla çekti.
— Erkeksen yalvarma... dedi.

32

Erkektim, erkektim ama...
Gene peşine takıldım. Boyuna aksileniyordu. Para verdim, cevizli helva aldım da zorla beybabasına söylemekten vazgeçti.
Keşke bu türlü hareket etmeseymişim... O günden sonra bana adamakıllı tahakküme başladı. Eskiden her emrime -evet, emrime- gık demeden boyun eğen oğlan, şimdi dikilir olmuştu.
«Bir bardak su ver surdan» desem. «Ayağın kırık değil ya, git iç» der oldu. Hele bir gün:
«Sabah bulaşıklarını da sen yıka bundan böyle... Saçlarını tarayıp oturmakla olmaz, işe güce baktığın yok!» demesin mi?

Süreyya ustaya:

— Usta, dedim, söyle şuna, gitsin hiç olmazsa suyu getirsin!

Süreyya usta omuz silkti:

— Ona beybabası karışır..

Ümitlerim adamakıllı kırılmıştı. Niyazi lokantaya sanki süs için geliyordu... Saçlarını tarıyor, dükkânın önüne sandalyeyi atıyor, ooh... Yalnız Naciye'yle öteki yakın abonelerin yemeklerini götürüyor, aldığı bahşişleri de cebine atıyordu.

Bense, işkembe ayıklamaktan, su taşımak, bulaşık yıkamaktan göz 'açamıyordum. Bir gün:

— Yahu, dedim, Niyazi, hiç olmazsa şu sabah bulaşıklarını yıka...

Omuz silkti:

— Ben zaten zayıfım, yoruluyorum, bir de... Beybabam dedi ki, zorsunuyorsan çalışma oğlum, dedi.

— Peki n'olacak? Buraya süs için mi geliyorsun sen? Çıldırtan bir soğukkanlılıkla:

— Nâpim, dedi, beybabam öyle tembih etti... Beybabam ha? Beybabanın...

Artık ne saç taramak, ne şu, bu... Arasına dükkânın önünde atıp oturduğum iskemle de onun olmuştu... Ya bir-gün, Naciye'nin yanında:

— Gidip bulaşıkları yıkasana.. dedi, yemek neyle verilecek?

— Ulan, dedim, biçimli otur, kenef..

— Geçenki küfrü unutmamam yanı., dedi.

Bu işlerin tadı çoktan kaçmıştı. Bütün bunlara tezel-den bir son vermeliydim. Öyle bir son ki, tereyağından kıl çeker gibi...

Aradan bir hafta daha geçti.

O gün eve biraz geç dönmüştüm. Niyazi hastalanmış, yatıyordu. Babam başucunda, bileğini eline almış...

Beni görünce:

— Bu çocuk niye hasta ulan? diye sordu.

— Bilmem., dedim.

— Bilmezsin ha? Ben sana sorarım bilmemi.. Kimbi-lir nasıl sokmuşsundur oğlanı yılan gibi...

Kafamda şimşek çaktı. Annemi bir kenara çektim:

— Niyazi çok yoruluyor lokantada, terliyor, kendini üsütüyor, dedim, zaten zayıf... Siz onu göndermeseniz fena olmaz...

Annem:

— İyi ama evlâdım, dedi, bu sefer bütün işler sana yüklenecek!

— Zararı yok... dedim, kardeşim hasta olmasın da...

O günden sonra Niyazi'yi lokantaya yollamadılar. İş ağırsa da...

IX

Lokanta iflâs edeli bir ayı geçiyordu. Yiğınla tencere, sürahi, çatal bıçak sattık. Gerek bunların parasını, gerekse Niyazi'nin kazandığı günde yedi sekiz kuruş Sûrî'yi .(*) çok idareli harcıyorduk.

(*) Sûrî: Suriye parası.

Niyazi işportacılık yapıyordu, ben boştum. Babamın ahabplarından birisi bana bir iş bulacağını va'detmişti ama, iki haftadır bir ses çıkmayınca ben de eskisi gibi, balığa gitmeğe başladım.

Pazardı. Hava kapalı ve soğuktu. Zeytin mevsimi olduğu için, uzun sopaları, örme kamış sepetleriyle yerliler zeytin çırpıya gidiyorlardı. Kamışım omuzumda, ellerim pantolon ceplerimde, ıslak rüzgâra karşı yürürken, iliklerimden titriyordum.

Her biri birer oyuncak kadar güzel, dev apartmanların aralarından rıhtıma indim. Beton rıhtımda balıkçılar sıra sıra oturmuşlardı. Sağda, tayyare hangarının ilerisindeki kayalığa yürüdüm.

Deniz kuduruyordu... Kül renkli sular köpüre köpü-re geliyor, kayalara çarpıp gürültüyle parçalanıyordu. Islak pabuçlarımı denizin ulaşamayacağı kumsala gömdüm, kayalardan en yükseğine tırmandım. Oltama solucan taktım, kurşunu bütün kuvvetimle denize fırlattım.

Yağmur serpeliyerek başladı, gittikçe azıttı... İplik ceketim ıslandıkça, sert rüzgâr içimi titretiyordu. Kamışı kayalardan birisinin kovuğuna sokarak oltamı denizde öyle bırakıp, kalktım. Tayyare hangarının yanındaki kır kahvesine sığındım. Kahveci kaba bıyıklı bir adam, bana ters ters baktıktan sonra, Arapça bir şeyler söyledi.

— Ene mablarif Arabî... (*) dedim.

— Hatırküm... {**} dedim.

Adam birden kızdı. Elinde tuttuğu Hindistan cevizinden yapılma nargileyi bamaya bıraktı.

— Ente Ermeen? diye sordu. Yallah ruh min hoon (***).

Yağmur olanca hızıyla yağıyordu.

— La... dedim, ene Türk... (•***).

(*)

(**)

<***)

(*•**)

Ben Arapça bilmem.

Hoşçakal.

Sen Ermçni misin? Git burdan, yallah.

Hayır, ben Türk'üm.

Adam yumuşadı, sırtımı okşadı. Çok bozuk bir Türk-çevle:

— Veled, sen nereli? diye sordu.
— Adanalı...
— Tayyib... Ben Harbi Umuijtf, asker orda... Cebinden bir parça esrar çıkardı, ovucunda kırıp ufaladı, nargilesinin ser'indeki tütüne yaydı, ateşledi. Derin derin nefes aldıkça gözleri ufalıyor, esmer yüzü ağa-rıyordu.
Konuşmuyorduk... O, çalkalanan denize bakıyordu, bense, içime bütün ağırlığıyla çökerken bu kül renkli gündüzün hüznü içindeydim... Böyle ne kadar geçti bilmem, yağmurun hafiflediği bir sıra kahveden çıkarken:
— Maasselâmi... (*} dedi.
Oltamın yanına geldim. Kamış, sıkıştırdığım gibi duruyordu. İpi topladım. Oltaya yeni bir solucan taktım, kurşunu denize tekrar fırlattım.
Ufuk hâlâ mosmordu. Bir Çukurova türküsü tutturdum. Aklıma vatanım geldi... Mektebim, Cin Memet, Kürt Ado, Kertiş Süreyya, Cin Memet'lerin mahallesindeki tozlu arsa... Gözlerim doldu. Nihayet Beyrut... Akşama yiyeceğimiz yoktu. Hiç olmazsa bir tek balıkla dönmeliydim... Birden ismimle çağrıldım, döndüm, Virjin. Hasta annesiyle, bizim evin arkasındaki teneke barakalardan birinde oturan Ermeni kızı. Çıplak ayaklarıyla keskin kayaların üzerinde koşarak yanıma geldi. İncecik entarisi kirliydi, saçları darmadağın...
— Sabahtan beri bir tane bile tutamadım, dedi, şuna bak!
Ell/ide tuttuğu kırık kamışı gösterdi.
— Kim kırdı?
— Pis bir Arap var orda, o kırdı...
İçini çeke çeke ağlıyordu. İpi kamışından kopardım, yumak yaptım, entarisinin cebine soktum...
(») Gülegüle.

36

Ortalık kararıyordu. Tayyare hangarının canavar düdüğü birden acı acı ötmeğe başladı. Bu düdükle Avrupa seferini yapan deniz tayyaresinin limana yaklaştığını bildirirdi.

Virjin iri siyah gözlerini bana çevirdi:

— Sen de mi tutamadın?
— Tutamadım...
Denize döndü, rüzgâr saçlarını uçuruyordu...
— Annem çok hasta... diye mırıldandı.
— Nesi var?
— Göğsü tutuluyor, kan tükürüyor...
— Hastahaneye niye yatırmıyorsunuz?
— Bizim paramız yok ki...
— Akrabalarınız?
— Hiç kimsemiz yok... Amcalarım var ama.. Amerika'da...
— Eee?
— Bizi unuttular...
— Neden?
— Zengin oldular...
— Sahiden de ha... Bizim de zengin hısımlarımız var, memlekette...
— Siz zengin miydiniz?
— Zengindik... Tarlamız vardı, otomobilimiz...
— Şimdi niye böyle?
— Bilmem... Allah öyle istedi herhalde... Virjin'in gözleri birden parladı:
— Annem üç sene daha ölmese, ah...
— N'olacak?
— On dört yaşında olurdum...
— Annene ne?
— Şinorik ablam diyor ki, üç sene sonra adamakıllı para kazanabilirmişim...
Kirli bacakları kalın ve bembeyazdı. Devam etti:
— O, on üçünde başlamış...
— Neye?
— Para kazanmaya...

37

— Nasıl?

— Geceleri evine adam alıyor...

— Yani, orospuluk... Orosu mu olmak istiyorsun? — Yoo... Ben, anneme bakmak için...

Deniz uluyordu. Uzaklarda bir şamandıra, denizin üzerinde yükseliyor, sonra gümbürtülerle parçalanarak karanlık suların uçuşumunda kayboluyor, az sonra tekrar çıkıyordu.

Virjin hâlâ denize bakıyordu. Bir ara bana döndü. Bir şey söyleyecekti ki, koca bir dalga yuvarlana yuvarlana geldi, ona çarptı. Kız kendini tutamadı, kucağıma devrildi, ikimiz de sırlıslıkla olduk. •

— Haydi, dedim, gidelim... Bugün bize denizden ekmek yok...

"..-•••

Tam kalkacaktık, benim kamış sert sert oynadı: Hemen ipi topladım, oltada kocaman bir balık. Sevinçle çıkardım, karnını yardım. Virjin yaptıklarına hayran hayran, bakıyordu.

Kalktım. Kuma gömdüğüm pabuçlarımı aldım. Hava ayaza çevirmişti. Çeneleri vuran Virjin:

— Donuyoruuuum... dedi.

Islak ceketimi çıkardım, onun yaş omuzlarına koydum.

Şehrin tek mil ışıkları yanmıştı. Burç meydanını geçtik. Re's Beyrut'a geldik. Türk konsolos muavininin evi önünden geçerken Niyazi'ye rasladık.

— Topu topu bir tane mi? diye sordu.

— N'âpiyim, dedim, deniz öyle azgın ki...

— Biz akşama kadar taban tepelim, koca Beyrut'u arşınlayalım, efendi bir tek balıkla gelsin...

Cevap vermedim. Bizimle birlikte yürümeğe tenezzül etmiyormuş gibi, adımlarını açtı. Virjin:

— Kardeşin amma da çalımli ha! 'dedi.

Ortalık iyice kararmıştı. Bizim eve dönülen köşenin

38

başındaki Nasrâni bakkal, lüks lâmbasını yakmıştı. Vir-jin'den ceketimi aldım. Ayrılacaktık ki, birden elimi tuttu:

— Sana bir şey söyleyeyim mi?

— Söyle...

— Ya yapmazsan?

— Belki yaparım... İcini çekti:

— Annem bu gece ölecek...

— Hadi, ağzını hayra aç, deli... Entarisinden sular damlıyordu.

— Ölecek kardeşim, ölecek.... Sonra:

— Dediğimi yapacaksın, değil mi? diye kolumu tuttu.

— Söylemedin ki...

— Annem üç gündür aç, hiç bir şey yemedi... Şu balığı versen de ızgarasını yapıp yedirsem...

Derhal uzattım. Sevinçle aldı, koşu koşu gitti.

İçim, Virjin'e karşı ezile ezile eve geldim, kapıyı çalarken, «Allah'ın herhalde bana sevap yazdığını» düşünüyordum.

Kapıyı Niyazi açtı, beni görünce haber verdi. Babam:

— Gel bakalım süre devesi, dedi. sabahtan beri aptal aptal dolaştın tabîî, değil mi?

— Yoo... dedim, dolaşmadım ama, balık da tutamadım... Deniz öyle berbattı ki...

Niyazi atıldı:

— Topu topu bir tane tutmuş... Bizim tabanlarımız patlıyor bütün gün dolaşmaktan...

Babam annelere parjadı:

— Kar kapıyı mı aldı? Nedir bu? Olmazsa maltızın içine girin... Koyun şu balığı ızgaraya!

Annem balığı istedi.

— Ne balığı? dedim. Balık ne gezer! Babam, Niyazi'ye döndü:

— Hani ulan, bir balık tutmuş diyordun?

— N'ebiliyim n'âptı... Yolda gördüm, bir balık vardı elinde...

39

Babam tepeme dikildi.

— Tutamadım ki... Niyazi:

— Heye, tutamadın ki... Şu Ermeni kızyınan gelmiyor muydun? Bir taneden başka tutamadım demedin mi?

Çaresiz:

— O kıza verdim, dedim, annesi üç günden beri... Babam bir parladı:
— Evde gaz yok, ekmek yok, şeker yok, üstte kalmadı, başta kalmadı, ben ne halteedeceğimi düşünüp dururken, sen tut elin orospularına sehâvet yap! Allah mısın da rızk veriyorsun ulan! Ve mükemmel bir dayak.

Tâ gece yarısına kadar öyle söylendi durdu.

Yatağa girdim, yorganı tepeme çektim. Ne biçim dünya bu? diye düşündüm. Bütün gün rüzgârın, yağmurun altında sırsıklam ol, titre, öl, üstelik dayak ye, söz işit...

Gece rüyamda Virjin'i gördüm. Bembeyaz dişleriyle gülüyordu.

Re's Beyrut'taki evimiz bir tek odadan ibaretti. Babamın yeri, sokak kapısından girince beton dehlizin sağ köşesindeydi. Önünde daima bir gaz sandığı, gaz sandığının üzerinde türlü türlü ilâç şişeleri, küçük küçük defterler, kapakları yırtık yuvarlak kutularda tozlar, kundura boyları, cilalar, boy boy kalemler, yazılmış kâğıt parçaları, pastırma kırıntıları...

Sandığın altında mor yollu beyaz bir iplik çul seriliydi. Bir eski minder... Bu minder babamın çocukluğundan kalmamış, babam: «Bu minderde anamın, vatanımın kokusu var!» derdi.

Gece yarılarında, bazan daha sonralara kadar okur, pek az uyurdu. Gelirken bütün kitaplarını getirmişti. Dört yanı Sebîlürreşit, Sırötümüstakim gibi kara kaplı mecmua

40

kolleksiyonları, boy boy tarihler, kenarları haşiyelenmiş Tevrat'lar, Kur'an-ı Kerim, İncil, Zebur'lar, İmam Gazâlî. Muhiddîni Arabi ve diğerlerine ait kitaplarla doluydu, 'itele, kırmızı kabının kenarı cigara yanığı, kalın bir Tarihî Siyasî'si vardı ki, onu hiç elinden bırakmazdı. Öbür tarafa geçtikten az sonra, midesinde müthiş sancılar başlamıştı. Konsoloshanemizin doktoru bazı ilâçlar tavsiye etmişti ama, eczaneler avuç dolusu para istiyorlardı. Babam da eski tıp ve nebatat kitaplarından bir üâc bulmuş, yerli bazı ot ve aktar tozlarını karıştırarak bir çeşit manyezi elde etmişti ki, babam hayatını bu ilâca borçlu olduğunu söyler.

Babamın bir âdeti vardı: Cuma günleri hepimizi toplayıp kıra götürmek. Bu huyunu memleketten beri hiç sev-• mezdim. Beyrut'ta da öyle... Yiyeceklerimizi sepetlere doldururduk, ver elini Fıstıklı... Fıstıklı'da bizim gtoi, ağaçların altında yemek yiyen bazı Türk ailelerine rastlardık. Böyle zamanlar annemle kızkardeşlerim için bayram olurdu. Hele o ailenin bizimkilerle akran kızları varsa, kızkardeşlerim aylardan beri daracık odalara kapanmanın verdiği bunaltıyla coşarlar, çiçek toplar, demetler yaparlardı. Adana çiğ köftesini ekseriya kırdı yedik... Erkekler ayn otururlardı. Memleketten bahseder, eski günlerden konuşurlardı. Bu arada babam bir yolunu bulup bahsi dine getirir, kara kaplı defterini çıkarır, not ettiği âyet ve hadîs'-lerden parçalar okur, onları yeni baştan şerhü-îzah ederken, heyecanlanırdı. O heyecanlandıkça, uzak ve yakında oturan, yoldan gelip geçmekte olanlar da meraklanır, gelir kalabalığı arttırırlardı.

Kalabalığa bazan hahamlar, papazlar, bazan da hocalar karışırdı. Bin şu kadar seneden beri incelenen incelenen iman gevşemiş meseleler tekrar ele' alımf, nefesler tüketilir, saatler geçer, lâkin hiç bir sağlam kazığa bağlamadan, gün aşar giderdi.

Ramazân içindeydik...

Karşımızdaki kocaman konakta zengin bir sarraf oturuyordu. Gayet Müslüman adamdı. Arasına iftara çağırıl-

41

dıkça bol bol ikram görürdük. Babamsa, iftar dönüşleri ekseriya fenalaşırdı.

Bayram kısa rastlıyordu. Üst-başça pek perişandık... Ben hâlâ işsizdim. Niyazi'yse, babamın para edecek ki-tapiarmı çoktan satmıştı. Babamla annem bütün gün ölçüp biçiyorlardı, fakat... Ne bir iş kapısı açılıyor, ne de memleketten umduğumuz yardım yetişiyordu.

Arife günü, eve geç gelmişim. Gene kimbilir ne azarlar işiteceğimi düşünerek kapıyı çaldım. Evde her zamankinden başka bir sessizlik vardı. Karşı- konağın bütün ışıkları yanmıştı. Yanık bir ses Kur'an okuyordu ve mermerlerde dolaşan bir takunya sesi geliyordu.

Kapıyı açan ortanca kızkardeşim, beyaz başörtüsü, sapsarı yüzüyle dehşet içindeydi.

— Koş âbiy, dedi, babam ölüyor!

Koştum. Oda her zamandan daha loştu, babam yatakta...

— Aaaaah, aaaah evlâtlarım, ah...

Başucunda duran annem ağlıyordu, kızlar ağlıyorlardı, yanibaşında Niyazi, Niyazi de ağlıyordu. Bir ara annem haber verdi:

— Oğlun geldi bey, bak, yanında soruyordun deminden beri...

Babam kıpkırmızı gözleriyle baktı:

— Hani? Nerde? Hangisi?

— İşte, burda, yanında, büyüğü... Bana doğru kollarını uzattı:

— Evlâdım, dedi, babanız ölüyor artık... Öksüz kalıyorsunuz... Sana çok zulmettim, çok dövdüm seni... Hakkını helâl et... Size dünya malı bırakamadım. Kader kısmet böyleymiş... Aklını başına al, annene mutî ol, kardeşlerine zulmetme, onları kanadının altına topla. Sakın birbirinizden ayrılmayın... Memlekette, hısımlarınıza yazın, babamız öldü deyin, kimsesiz kaldık deyin, para isteyin, dönün memleketinize!

Annemle kızkardeşlerimin ağıtları birden yükseldi. Bana gelince, ben, belki onlardan daha çok şeyler hissetti-

42

ğim halde, dimdik dikiliyor, ağlamak istiyordum, elimden gelmiyordu. Ağlamayı kendime yakıştıramıyordum^1... Çocukça sayıyordum ama, böyle bir manzara karşısında, herkes hıçkırırken kazık gibi dikilmenin de yersizliğini idrâk etmiyor değildim. Başımı öbür tarafa çevirip gözlerime tükürük sürdüm. Böyle yapmasaydım, gene taş kalbli diyeceklerdi... Babam:

— Beni de, dedi, kaabil olursa benim ölümü de götürün, beni gurbet illerde bırakmayın!

Haftalardan beri, annemin bütün tesellisine rağmen, bayram yaklaştıkça babamın üzüntüsü artıyor, «Çocuklarına bayramlık alamadığı için» kendi kendini yiyordu. O sabah en küçük kızkardeşimle Burç meydanından geçiyor-larmış. Elllerinde paketleri, yanlarında çoluk çocuğuyla, neşe içinde kaynaşan insanlar -şüphesiz babam yalnız bu türlüleri görmüş- ona eski günlerini ve bizi hatırlatmış, hem de her zamandan çok...

Birden gözlerinin önünde bir kurşunîlik ve her şey ters dönüvermiş, yıkılmış. Kardeşim başlamış ağlamağa... Etraftan koşuşmuşlar... Kardeşimden evimizi sormuşlar, ne bilsin...

Böyle bir hayli zaman geçmiş, nihayet, babamı tanıyan bir Ermeni şoför, onları alıp eve getirmiş...

— Şoföre parayı nerden verdiniz? diye sordum.

— Bilmem, dedi annem, ne o bir şey istedi, ne de biz akılettik...

O gece sabaha kadar babamı bekledik. Zaman zaman daldı, sayıkladı, tekrar daldı, ayıldı, bizi öptü, hepimizden ayrı ayrı helâllik istedi.

Sabah ince bir soğukla başlamıştı. Annem ilk peşin en küçük kızkardeşimi giydirdi, kırpıntılar arasından bir bez parçasını kurdela gibi keserek saçlarına bağladı. Öteki kızlar da haftadan haftaya giydikleri, yer yer erimiş, akmış gül kurusu basma entarilerini giydiler. Babam yatağında oturuyordu; yorganı omuzunda. Gece hastalanmasın diye neş'eli görünmeğe çalışıyor, umursamıyor-duk..

43

Sokakta telâşlı ayak sesleri... Müminler bayram namazına koşuyorlardı... Bir ara babam:

— Karı be, dedi, bir parça kahve yok muydu? Annem başını kırpıntı bohçasına indirmişti.

Babam mırıldandı:

— Canım öyle çekti ki...

Karşı sarraflara el öpmeğe gidecektik... Bunu bize ne babam, ne de annem söylemişti ama, el öpüp harçlık almak ihtimali hepimizin aklından geçmişti muhakkak.

Evvelâ babamla annemin ellerini öpmel^, lâzımdı. Eskiden olduğu gibi, yaş sırasıyla dizildik.

En/önde ben, arkamda Niyazi, sonra kızlar... Evvelâ babamın, sonra annemin ellerini öptük.

Onlar da bizi öptüler ve «Allah'ın dâima bu günlere erdirmesini» dilediler.

Babam metin görünüyordu. Annemse yaşaran gözlerini saklamaya çalışıyordu.

Sokağa çıktık. Güneş ıslak parkelerde parlıyordu.. Konağın kapıları ardlarına kadar açıldı.

Girenler, çıkanlar... Kapıda koça bıyıklı, fesli iki teşrifatçı. Kapıdan girdik, ağır ve bembeyaz taşlarla avluyu çekine çekine geçtik. Tam merdivenleri çıkacaktık ki, teşrifatçıların ikisi birden koşup önümüzü kestiler.

— Haydi yallah yallah!! dediler.

Bizi dilenci sanmışlardı herhalde... Koca konak tepemde fırıl fırıl'döndü, gözlerim karardı... İki kızkardeşim hemen tersyüz etmişlerdi. En küçüğümüzse hâlâ orda, merdivenleri çıkmaya çabalıyordu ki, adamlardan birisi onu kolundan çekip sokak kapısının önüne bırakıverdi. Niyazi kapının ordaydı, mosmor ters bakıyordu.

Ben de çıktım... Yıkılmış gururum, çiğnenmiş insanlığımla mahcup, büyük bir kabahat işlemişim gibi, bekledim.

O anda aklımdan neler geçmedi?

Çok şeyler... Bu çok şeyler arasında herhalde, bu konağı içindekilerle beraber dinamitlemek de vardı.

Dalmışım... Bir de baktım ki, en küçük kardeşim yanımda yok. Tâ karşıda, bir'koz helvacısının tablası yanın-

44

da, helvalara bakıyor. Çağırmaya kalmadı, bir adam peydahlandı, yanında iki çocuğu...

Helvacının oraya geldiler. Adam çocuklarına helva aldı, bizimkini de sevdi, ona da 'bir parça helva verdi. Bizimki yıldırım gibi geldi:

— Bak, dedi, baaaak helvama... O amca verdi... Sokaklar gittikçe kalabalıklaşıyordu. Çocuk şarkıları

ve çocuk kahkahaları taştan bir kamyon hızla geçti. Uzaklarda davul zurna sesleri... Parlak güneşin altında ortalık gittikçe ısınıyordu.

Eve döndük. Babam hâlâ yatağında, annem yaniba-şında, konuşuyorlar, annemin gözleri yaşlı.

Babam: N'ol-du? diye sormadı. Fakat herhalde bakışımızla her şeyi anlamıştı ki, ikisinin de gözleri birdenbire sönükleştiler. Annem:

— Gözleri kör olsun... dedi.

Tam bu sırada en küçük kardeşim, elindeki helvayla babama sokuldu:

— Sen ne biçim babasın be., dedi, heykeşin babası

cici...

Babam, kuvvetli bir darbe yemiş gibi şaşkın, boş gözlerle bakakaldı. Odanın içinde korkuya, ümitsizliğe benzer bir şeyler uçuştı...

O günden sonra babam, hiç kalkmamak üzere tamiki buçuk ay yatağa düştü, ateşler içinde, sayıkladı durdu.

XI

Beyrut'un cetvelle çizilmiş gibi dümdüz uzanan kalabalık caddelerinde beş parasız dolaşırken ekseriya bir oyuncakçı dükkânının vitrini önünde saatlerce dalar kalırdım.

Kasketim enseme yıkılı, ellerim pantolon ceplerinde, bütün güzelliklerle ilgili, fakat bunlardan bir veya birkaçına sahip olmayı aklımdan bile geçirmeden -ne aptallık-Beyrut caddelerinde dolaşır dururdum.

45

Sabah olurdu, evin kasvetli, bilhassa babamın içneli bakışlarından kurtulmak için ekseriya o uyurken sokaklara düşerdim, iş arardım... Fakat nerede?... Ana dilinden gayrisini bilmeyen, dalgın, âvâre bir çocuğa kim is verir? Kendimi İki Çocuğun Dcvriâletni'ndeki Jano kadar kuvvetli, Yanik kadar da cambaz sanmama, iş istediğim patronların lüzumundan çok kocaman gözbebekleriyle kat kat gerdanlarına bıyık altından gülecek kadar zekî olmama rağmen, bu tip insanlar beni ürkütürlerdi. Ben de kâh, Ermeni mahallesine, kâh portakal bahçeleri içindeki papaz mektebine, oradan Külliye'ye uzanır, balıkçıların sıra sıra dizilip balık tuttukları rıhtıma vurur, tâ akşam karanlığında eve dönerdim.

Gene böyle bir gündü... Parlak güneş, mavi gök, çarşaf gibi deniz ve dev apartmanların hayranlığını içimde taşıyarak eve istemiye istemiye dönmüştüm.

Babam her zamanki yerinde, kitap ve gazete yığınları arasında idi. Lâmba yakmamışlardı henüz. O bu loş alaca karanlıkta büsbütün koyulaşmış bir öfke ve küfür yığınınına benziyordu.

Ona sezdirmeden odaya kayarken birden:

— Yarın bir tarafa ayrılma! dedi, İbrahim efendi gelecek, -ve hemen ilâve etti- Sana iş bulmuş! Birden öyle sevindim ki... Sanki «Hazirol. yarın Ada-na'ya gideceksin!» demişlerdi.

Ona, her aralanışında bana küfür savrulan dudakların iri gövdeli, çatık kaşk, kalın sesli sahibine daha dikkatle, içim sevinçten kırılarak baktım. Birdenbire öyle sevimli bir hal alıvermişti ki... Artık onun .hakkında fena şeyler düşünmiyecektim, küfür de etmiyecektim

içimden... Bir zamanlar: «ölürse ölsün!» diye aklımdan geçirmiş oluşuma teessüf ettim.

İbrahim Efendi'nin bana bir iş bulduğunu müjdeliyen bu adamı, şimdiye kadar yaptığı zulümlerden, ettiği küfürlerden dolayı affetmişim. O kadar ki, şu anda boynuna sarılmak,

«Babacığım, babacığım... Biliyor musun senin için neler düşünmüştüm...» diye bütün düşündüklerimi anlatmak, ondan af dilemek, ellerini öpmek,

46

ağlamak için önüne zor geçtiğim bir istek duyuyordum. Oysa, gittikçe kararan dehlizde çoktan kitaplarına dalmıştı. Yüreğimi titreten sevinci görmüyor, aklımdan geçenleri bilmiyordu şüphesiz... Başını kaldırdı, bana baktı baktı, baktı:

— Niye? dedi, niye öyle kazık gibi dikildin kaldın? Çalışmak işine gelmiyor, değil mi? Serserilik iliklerine işledi... Şunu iyi bilmelisin ki, hiç bir baba, on yedisindeki bir evlâdı beslemeğe mecbur değildir! Yarın İbrahim Efen-di'yle birlikte gideceksin ve işe başlayacaksın... Haydi marş!

Ona karşı sırf o anda duyduğum bütün iyi şeyler, mermere düşen bir cam tabakası gibi tuzla buz oldu. Keşke bu türlü hareket etmeseydi... Bu türlü hareket etmeseydi, ihtimal onu sevmekte devam edecektim.

Sonra?

Sonra fena. çok fena şeyler... Ölürse ölsün, pnu sevmiyordum, sevmiyordum evet, sevmiyordum!

Bir küfrü dudaklarımda zapta çalışarak, odaya, annemlerin yanına girdim.

Vakit gece yarısını geçmiş olmalıydı. Annem ve kız-kardeşlerim çoktan uyumuşlardı. Arada, dışardan babamın kalın öksürüğü geliyordu. Biz Niyazi'yle koyun koyuna, usul usul konuşuyorduk:

— Ne biçim adam bu yahu...

— Nâpsın, bizi düşünüyor hep..

— Bırak canım, ne düşünüyor... Sana bile... Halbuki bütün gün boynunda işporta...

Niyazi yedi nüfusluk aileyi geçindirmek yükü altında bir omuzdaş kazanacağı için memnundu:

— Alllaaş.. diyordu, hafta başı geldi mi, harçlık küt cebe, daya Fıstıklı'ya..

— Tabîî gideriz... O zaman da futbol oynadığımızı karışamaz ya!

— Tabîî karışamaz. Ekmeğimizi o vermiyor ya... Kafa tutarız... Değil mi?

— Tutarız tabîî... Bir öğrenmiş bağırmak... Öyle kızıyorum ki...

47

— Ya ben? İşten dönerim, sormaz yorgun muyum, aç mıyım... Ancak varsa ver...

— Dedi ki, İbrahim Efendi sana iş bulmuş, dedi. nasıl sevindim yâni, tam... -Neler düşündüğümüzü açamazdım- Annem gene Tatar böreği pişirir, çiğ köfte yoğurur... Haftalığı alınca, anne diyecem tel kadayıfı yap... Seversin, değil mi?

— Enayiye bak... Tel kadayıfı bu be...

— Namuslu çalışınca, iş sahipleri bakar, yevmiyemi arttırırlar herhalde...

— Tabîî... Her işin başında namus...

— Ah be Niyazi, şu yarın oluverse!

İlk Önce Niyazi mi, yoksa ben mi uyudum; bilmem. Uyandığım zaman odanın beyaz perdelerine güneş vurmuştu.

XII

Bir zaman minnet etmeyen babamın:

«Âlâ... Babası matbaa sahibi olmuştu, varsın oğlu matbaa ırgadı olsun..» diye müthiş bir kahır içinde saklayarak, âdeta yüzüne tükürürcesine konuştuğu İbrahim Efendi, güler yüzlü, kabarık saçlı bir adamdı kii ayakta da durduğu zaman koca bir horozu hatırlatır, Türkçeyi Arap-çada olduğu gibi, ayınları çatlatarak, gürültüyle konuşurdu.

O gün İbrahim Efendi önde, ben arkada, Beyrut'un güneş dolu caddelerinden Burç meydanına indik. Dik bir sokağa saptık. Karşılıklı yüksek apartımanların arasında sıkışmış kalmış, koyu gölgeli bir aralıktı... Bu aralıkta da bir hayli yürüdükten sonra, küçük küçük aktarların, meyhanelerin, balık işportalarıyla muz hevenklerinin yanına-şında, rakı ve turşu kokan bir çıkmazda, dar kapısının üstündeki mermer levhada Arapça «MATBAAÜL-HACE-RİYYE» yazılı tahta bir binanın taş merdivenlerini, gene o önde ben arkada, çıktık, birdenbire bir mürettiphaneye

48

girdik.,509^0, giyotine benzeyen büyük bir makine, kâğıt kesme makinesi, solda -sonradan yaldız makinesi olduğunu öğrendim- tekerlekli, volanlı, pırl pırl bir sandığa benzeyen bir başka makine, karşıda sıra sıra mürettip kasaları...

İbrahim Efendi, mürettiphanedekilere eliyle selâm verip, solda, yarı örtük bir kapıya yürürken, bana:

— Bekle! dedi.

Eli yüzü karalı, elleri dirseklerine kadar sıvalı müret-tipler harıl harıl çalışırlarken arada bana bakıyorlardı. Ür-küyordum... Bir kenarda ehemmiyetsiz ufacık kalmıştım. İbrahim Efendi'nin gürültülü sesi geliyordu. Eli yüzü karalı insanlar bana baktıkça sanıyordum ki, orda niçin

dikildiğimi biliyorlar, içlerinden bana gülüyorlar... «Dil bilmez, müretteplikten anlamaz, hatır için kayırılmak istiyor» diye düşüneceklerinden korkuyordum.

Hiç bir zaman iltimasa alıştırmamıştım. İlkokulda tembeller sırasındaydım, uzun zaman onların arasından kurtulamadım, galiba sonuna kadar, lâkin bir günden bir güne babam, ne bir hocaya, ne de şuna buna, sınıf ge-çirilmekliğim hususunda ricada bulundu. Onun için, buraya kabul edilişimde bir iltimas seziyordum, buysa beni yerlerin dibine geçiriyordu.

Neden sonra İbrahim Efendi kapıda göründü, dışarı çıktı, arkasından gelen tıknaz, gayet şık, adama beni gösterdi. Adam yüzüme bile bakmadı, yalnız bir sefer, boyasız, eski postallarına şöyle bir göz attı gibi geldi bana.

İbrahim Efendi eliyle koluyla habire anlatıyor, arada müretteplere dönüyor, boynunu büküyordu. Onlar da acınarak başlarını sallıyorlardı. Arapça konuştukları için İbrahim Efendi'nin nelerden bahsettiğini, adamın ne cevap verdiğini anlamıyordum. Yalnız hissediyordum ki, benim «zavallı bir mültecinin oğlu olduğumu, kadroları doluysa bile, Allah rızası için bana bir iş vermelerini» rica ediyordu.

Hele, kıvrıkcık sarı saçlı bir taş bebeğe benzeyen genç

49

bir kızın yan kapıdan çıkışı, İbrahim Efendi'yi görünce duraklaması, İbrahim Efendi'yi dinleyip dinleyip beni tepeden tırnağa süzüşü içime öyle dokundu ki... Sanki kadınların önünde alaya alınmış, dayak yemiş, rezil olmuştum. Her yanımda titriyor, ellerim üşüyor, kulaklarım cayır cayır yanıyordu.

İbrahim Efendi sözünü geçirmiş olacak, yanıma geldi:

— Senin iş oldu, dedi, velâkin ben de bittim...

Mürettephanedekiler bize merakla bakıyorlardı. Sarı saçlı kızla şık patronunun konuşuşlarma dalmışım. İbrahim Efendi'ye hâlâ anlatıyordu: «Beni sırf onun hatırı için almışlar... Yoksa adama filân ihtiyaçları yokmuş... Haftalığım yüz elli kuruş Surî'ymiş...»

Sarı saçlı kız boyuna beni gözden geçiriyordu. Duru mavi gözleri gözlerime rastlayınca içimde ılık ılık bir şeyler akıyordu.

Kız, şık patronunun iltifatına ehemmiyet vermiyor gibiydi. Eğer, siyah işçi önlüğü olmasaydı, ona, bisküvi, jambon, biftek, rosto bolluğu içinde semirmiş küstah bir apar-tıman sahibi denebilirdi ama, onda ıstırap çekmiş insanların vaktinden evvel durulmuş, ağırbaşlı hali vardı. Şık patron, onun çenesini okşayıp odasına çekilirken, o, fevkalâde ciddiye. Bana son bir defa daha baktı, sonra demin çıktığı kapıda usulcacık kayboldu.

Sonra İbrahim Efendi de gitti... Bense, ne yapacağımı şaşırılmış, gururu kırılmış bir halde bekledim.

Kimi? Neyi?

Kimbilir...

XIII

Vazifem, kâğıt kesme makinesinde kol çevirmekti. Vişne çürüğü fesini daima sol kaşına doğru yıkan ustam-sa, zayıf, uzun boylu, dehşetli şakacıydı. Herkese takılır, sık sık kahkahalar atardı. Makinenin demirine takılı ceketinin iç cebinde daima rakı şişesi bulunurdu. Kesi-

50

lecek kâğıt yığınlarını makinenin demir tablasında düzeltir, bıçağın altına sürer, sıkıştırır, bana:

— Yallaaah!

Dedikten sonra rakısını cebinden alır, dikerdi. Bense olanca kuvvetimi zayıf kollarıma toplar, bütün gayretimle kolu çevirir kâğıdı kesene kadar, o, şişeyi aldığı yere koyar ve seslenirdi:

— Kâfiii!

Gene bütün nefesimi keserek kola atılırdım. Müthiş bir hızla dönen demir tekerleğin sert daireler çizen kolu ellerime fena halde çarpardı. Duyduğum acıyı, sıkılan dişlerimin arasında zapta çalışarak, yeni bir hamleyle kola atılır, yakalamaya çalışırdım. Hâlâ hızını alamamış kolsa, beni e,kseriya yanımdaki duvara çarpardı.

Bu iş, iri kıyım insanların harcıydı, şüphesiz. Fakat böyle bir şey hissettirirsem, «Madem ki bu işi yapamıyorsun, o halde başka işimiz yok!» derler de yol verirler diye ödüm kopardı. Şayet böyle bir şey olsa da işimden atılır-sam, evde gene bütün itibarımın kırılacağını, babamın acı sözleriyle iğneli, bakışlarına tahammüle mecbur olacağımı düşünür, kolun bütün acılarına katlanırdım.

Herkesten evvel işbaşı yapıyor, makinenin bir kenarına ilişiyor, evden getirdiğim esmer somunumu birkaç zeytinle yiyordum. Çok geçmeden öteki işçilerle mürettep-ler de geliyorlardı

ve derhal iş başlıyordu. . Beni sabahtan öğleye, öğleyin bir saatlik yemek paydosundan sonra akşamın yedisine, bazan sekizine kadar kan-ter içinde bırakıp sinirlerimi bozan, canımı yakan kola müthiş içerliyordum.

Sabahları, herkesten evvel geldiğim sıralar, Elham, Kulhüvallahı okur, üflerdim. Fakat kolun demir ve tahta sükûtu fevkalâde bir ciddilik içinde, tahtasını demirine bağlayan uçtaki tek somunuyla bana ters ters bakar, dualarıma filân boşverirdi.

Zaten şuna dikkat ediyorum ki, makinelerin bulunduğu yerde dualar pek zavallı kalıyordu.

Muazzam volanların ve iniltili dev makinelerin santral dairesinde Allah,

51

çiviye takılmış bir tülbent kadar âciz ve zavallı geliyordu bana. Makinede Allah'a isyan ediş, mazeret tanımayan, affetmeyen, miskinliği parçalayan sistemli bir hırs görüyordum. Onda hiç bir duanın stop ettiremeyeceği bir kudret vardı. Bu kudret beni ürkek bir hayranlığa götürüyordu. Makineyi seviyordum. Makine, insan kolunun inkişafı, insanın en namuslu dostu, yardımcısı, kölesiydi ama, makineden gene de korkuyordum.

Hayat sahiden tehlikeli bir yol oluyor, bu yolda kabil değil yürüyemiyeceğimi sanıyordum. Ya, diyordum, babam

ölüverirse!

Onun varlığında bana evimin dağılmamasını temin eden bir tılsım var gibi geliyordu. Onu sevmediğim, ondan korktuğum, ondan süratle uzaklaşıp kurtulmak, için çan attığım halde, onu gene de, sırtımı dayadığım bir ağaç, yahut uçurumun kenarında sıkı sıkıya tutunduğum sağlam bir meşe dalı kadar kuvvetli buluyordum.

Kol çevirirken ekseriya, elimde olmadan dile gelirdim. Bu ve buna benzer bütün düşündüklerimi içimdeki bir başka benle münakaşa ederken kendimden geçermişim... Ustam, kimbilir kaçınıcı defa kâfiii! diye bağınrmış, duy-mazmışım ki, ensem vururdu.

Akşam paydosunda, yani sabahın altısından akşamın yedisine kadar on iki saatlik işten sonra ötekiler gibi, ceketim omuzumda, elim yüzüm kir pas içinde -onlar gibi olabilmek için ceketimi omuzuma atar, onlara benzemek için elimi yüzümü bilhassa karartırdım- kaldırımları çiğnerken aşırı bir gururun hazzını duyar, sızlayan kollarımın ağrısını unutturdum.

Bir karaca kadar çevik, âmirsiz bir insan kadar rahat", eve, geçimini sağladığım insanların yanına döner, sonra da yatağıma kavuşurdum.

Henüz para almamıştım, ama, evdeki itibarım adamakıllı artmıştı. İşten her dönüşümde babam, beni güler yüzle karşılıyor, kızkardeşlerime: «Hey, kıztar ne cehennemdesiniz? Abinize su hazırladınız mı? Ayşe, abinin ceketini al. Hayrinnisa, öküz gibi bakma, karnı aç zahar oğla-

52

nın, hazırla sofrayı...» diye çıkışıyor, yabancı olduğum bir şefkatle bana sualler soruyor, acımış görünüyor -acıdığı muhakkaktı-, sonra uzun uzun düşünüyordu. ;

Her ne olursa olsun, hayatımdan memnundum. Sabahleyin تنها sokaklardan işime giderken, o gün bitmi-yecek, akşam olmyaacak gibi kocaman bir kaygıyla işbaşı yapıyordum.

Günlerse geçip geçip gidiyordu...

XIV

Bir Cumartesi günü öğle paydosundan sonra işçilere para verilmeye başlandı. Bizim atelyedekilerden başka, o sarı saçlı kızın çalıştığı çikolata fabrikasının -bu fabrika da bizim patronundu- işçi kadınları, kurdeleli kızlar, şık patronun oda kapısı önünde toplandılar. İtişip kakışan, boyuna kımıldarken fıkırdayan bir kalabalığın uğultusunu ben, makinemin yanında, ters çevrili bir gazyağı sandığı üzerine oturmuş, seyrediyordum.

Kadınlar, pervasızdılar, kızlar çapkın. Hepsinde de, az sonra paraya kavuşuyor olmanın ümitli neşesi vardı. İhtiyarlar bile gençlere uyuyor, şen görünmeye kendilerini zorluyorlar, yahut sahiden de onların neşesi içinde neşeleniyorlardı.

Birden sarı saçlı kız... Bugün her zamandan daha güzeldi. Saçlarını kalın, mavi bir kurdeleyle sıkışmış, kulaklarına küçük, kırmızı küpeler takmıştı. Neden bilmem, onun böyle olmasını istemiyordum. Gülmesin, kimseyle konuşup şakalaşmasın. Gözlerim gene ayakkaplarıma kaydı, yanları patlamıştı. Bu türlü postalları olan birinin hiç bir kızı sevmeye hakkı olamayacağını düşündüm. Onları geri çektim, birbiri üzerine koydum, nafile... Patlaklar görünüyordu.

O hâlâ gülüyor, söylüyor... Etrafında gençler, ihtiyarlar... Hep beraber gülüyordu, o, çok az gülerdi halbuki...

53

Kızıyordum. Şımarık iskarpinleri, kırmızı küpeleri, mavi kurdelesesi... Hayır, hayır, o bütün bunları çıkarmalı, gül-memeli, kimseyle konuşmamalı... Patron çenesini filân okşuyor... Bu kadar mı? Daha ileri gitmiyor mu? Ne fena... Niçin terslenmiyor? Tükürsün suratına o herifin... Ben arka çıkarım ona... Elbette çıkarım... Beni işten mi atarlar? Ooof of, şu dünya! Şu babam, annemler, kardeşlerim filân olmasa... Dünyada yapayalnız olsam... Çenesine bir yumruk patronun, kızı bileğinden çeksem, yallah... Binsek limandaki üç bacalı bir vapura, vapur bizi Amerika'ya götürse! Amerika!

Amerika denince, coğrafya kitaplarımda resmini göre göre ezberlediğim yüz katlı binalarla, Amerikan filmlerinin kocaman göbekli, tek gözlüklü patronları kafamda canlanır, geniş yapraklı üstüva ağaçlarının serin ormanlarını düşünürdüm.

Ben Amerika'yı asıl «İki Çocuğun Devriâlemtonden öğrendim. Çinli mahallelerinde dolaştım, Meksika'da boynu mendilli haydutlara Jano'yla beraber yumruk attım, kırmızı derililere Yanik'le birlikte esir oldum, onunla direğe bağlandım, ateşte yanmak tehlikeleri atlattım...

Jano daha kuvvetliydi, fakat Yanik daha kurnaz, daha çevik, daha çapkın. Onda bir karacanın hafifliğini buluyordum.

Birden ustam... Kendime geldim. Gülüyordu. Bana şık patronun odasını gösterdi. Kalktım, benim kızın etrafını alan kadınlar bana yol açtılar. Alayla baktıklarını sandım. Yanaklarım alev alev, aralarından geçtim. Bu odaya ilk defa giriyordum. Tül perdeleri inik pencereler, maroken koltuk kanepeler, üstü kalın camlı kocaman bir ceviz masa... Masanın üstünde demet demet paralar...

Beni görünce, şık patronun suratı asıldı. Bir şeyler mırıldandı. Belliydi ki, fazladan bir insana para vermeye mecbur oluşuna sinirleniyordu.

İki kâğıt lirayla öiraz ufak parayı ayırıp elinin tersiy-le camın üzerine itti. Hayatımda ilk defa ücret alıyordum.

54

Masaya sokuldum. Kulaklarım uğuldar, gözlerim kararırken, paraları avucurru.Li çektim, patrona teşekkür etmek için baktım. O, hep aynı asık yüzle:

— Yallah ruh, yallah ruh... dedi.

Oda kapısına yürüdüm. Benimki orda. Avucumdaki paralara baktı. Sonra gözgöze geldik.

Paralarım dudak büktü.

Kapı, kapının önündeki kalabalık, kalabalığın içinde kırmızı küpeler fırıl fırıl döndüler.

Çıktım. Az evvel kalktığım sandığa tekrar çöktüğüm zaman, kulaklarım hâlâ uğulduyor, mürettiphane sanki dönüyordu.

«Dudak büktü demek... Demek dudak büktü?... N'ola-cak, orospunun biri... Orospu olmasa çenesini sıkıtırır mı? Fakat dudak büktü... Niye? Az para kazanıyorum diye mi?»

Birden onun iskarpinleri... Başımı kaldırdım, o, mavi mavi gülüyor:

— Siz, Ermeni misiniz?

— Hayır...

— Ya?...

— Ben Türk'üm.

— Türk?

Gözleri büyüdü, ciddileşti:

— Demek Türk'sünüz?

— Türk'üm. Şaşacak ne var?

— Bana sizin Ermeni olduğunuzu söylemişlerdi de. Gc'zlerimi önüme indirmiştim, o hâlâ dikiliyordu. Birden gözgöze geldik.

— Siz benim paralarım dudak büktünüz! dedim.

— Ne zaman?

— Demin, odadan çıkarken... Düşündü:

— Hatırlamıyorum...

— Sahi mi? Demek dudak bükmediniz?

— Kafiye...

— Yoksa siz de mi Türk'sünüz?

55

— Ben Rum.um, yani Yunanlı... Şu litoğraf ustası yok mu. Barba Dimitri?

— Evet...

— Babamdır...

- Dimitri usta babanız demek? Dimitri usta çok rakı içiyor.
- Çok... Fakat siz buraya niçin geldiniz?
- Matbaaya mı?
- Hayır, Beyrut'a...
- Bilmem... İlkpeşin babam geldi, sonra da biz.
- Mülteci mi baban?
- Mülteci...

Önden yürüdü. Patronun kapısı önündeki kalabalığın alaylı bakışlarından sıyrılıp onun peşisıra çıktım. Caddede karşıya geçtik, sonra تنها bir aralığa saptık.

- Çok az kazanıyorsun, dedi.
- Çok az... dedim.
- Annenlere sen mi bakıyorsun?
- Ben...
- Ben de annemlere bakıyorum.
- Baban?
- Boş ver, o hep içer... Ondan hayır yok. Birden lâfı değiştirdim:
- Biz çok zengindik memlekette, şimdi çok utaniyorum.
- Neden?
- Şu postallarımdan...
- Aldırma...
- Aldırma mı? Ayıp değil mi bunlarla...
- Neden ayıp olsun? Benim bir abiyim var, der ki: eski pabuçlarımdan zenginlerimiz utansın...
- Sen de mi öyle dersin? •— Biz hepimiz öyle deriz.
- Babam da ama, boş ver ona...
- Abiyin ne iş yapıyor?
- Kunduracı... Götürü çalışır, evde yapar ku.ıdura-ları...

56

- Biliyor musun, sen hiç Rum'a benzemiyorsun. Güldü:
- Neye benziyorum ya?
- Türk'e...
- Nerden anladın?
- Türkçeyi çok güzel konuşuyorsun da...
- Biz esas İstanbulluyuz... Mübadelede Atina'ya gitmişiz. Ben çok küçükmüşüm.
- Sonra?
- Sonra, âbimi hapsettiler.
- Eee?...
- Âbim hapisten kaçtı, buraya... Sonra da biz geldik.
- Niye hapsettiler âbini?
- Uzundur...

On dakika daha yürüdük, birden deniz göründü. Güneşin altında tozlu bir mavilikle, hareketsiz uzanıyor, çok uzaklarda bir yelkenli, daha arkada ince bir tül gibi mavi dağlar...

O:

- İşte evimiz! diye, sırtını denize dönmüş, kamış örtülü küçük bir kulübeyi gösterdi.
- Burda mı oturuyorsunuz?
- Evet... Güldü:
- ,Sen niçin bu postalları giyiyorsun?
- Evimiz hiç de fena değil... Bazı geceler deniz ku-durur, dalgaların gümbürtüsü ninni gibi gelir insana... Sonra, daha başka sebepler...

Kulübeye yaklaştık. Denizin kenarında bağlı küçük bir kayık.

- Bu da mı sizin?
- Bizim...
- Ne yapıyorsunuz bununla?
- Ooo... Amma da çok şey soruyorsun? diye gülümsedi.

57

- Çok mu sordum? Affedersiniz. Eve gelince:
- Bekle! dedi, kapiya yürüdü, durdu. Adın neydi senin?

Adımı söyledim.

— Benimki Eleni... dedi.

İçeri girdi, az sonra annesiyle çıktılar. Kadın beni çek hoş karşıladı. Epeyce genç görünüyordu, ama saçları yarı yarıya ağarmıştı. Eleni boyuna benden bahsediyordu. Kadının elini öptüm, sonra eve girdik. Dar, loş bir odaydı. Karşı köşede, kitaplar yığılı bir masa, masanın orda iri kıyım, sert bakışlı, hafif sakallı bir delikanlı, alçak bir iskemlede oturuyor, sarı deriden ayakkabı sayaları kesiyor, falçatayı öyle çabuk, öyle ustaca kullanıyor ki...

— Hoş geldin delikanlı! dedi.

Onu çok beğenmişim. Büyüdüğüm zaman onun kadar sağlam ve yakışıklı olsam diye aklımdan geçti.

Eleni'nin annesi boyuna Türkiye'den soruyordu. Babamın mülteci olduğunu öğrenen Eleni'nin abisi, elinden falçatasını bıraktı: — Yaa, dedi, demek baban siyasi? Adı ne babanın?

Babamın adını söyledim.

— Evet, dedi, işittim... Fakat neye yarar? Bu çeşit mücadelelerden ne çıkacak?

Ve işine koyuldu.

Birden kızdım. Babamın tenkit edilemez olduğunu sandım. Eleni'nin abisine öfkeyle baktım:

— Benim babam avukattır, dedim, hem de çok okumuş... Sen onun kitaplarını görse...

Aldırmadı.

— Biz memlekette çok zengindik. Gene aldırmadı. Neden sonra:

— Sen, dedi, böyle şeyleri kafanda fazla büyütme ve pek de kıymet verme... Sen babandan çok, çok. çok ileri olmaya çalış.

Beni dikkatle süzdü, sonra işine koyuldu.

58

Eleni'yle dışarı çıktık. Dışarda güneş, deniz ve dağlar vardı.

— Âbin ne demek istedi? diye sordum.

— Günü gelirse öğrenirsin, çocuğum! Çeneme vurdu.

Martılar gökten denize, denizden göğe doğru birer parça köpük gibi inip kalkıyorlardı. Hafif bir rüzgâr esti. Uzaklardaki yelkenli hâlâ yerli yerindeydi. Kasketimi çıkardım. Eleni'yle birlikte yere, çimlerin üstüne oturduk.

— Roman okuyor musun? diye sordu.

— Ben roman okumayı sevem... dedim, ben yalnız İki Çocuğun Devriâlemi'ni severim. Sen okudun mu onu?

Okumamış.

Ona acıyarak baktım:

— Ben dört cildini belki on sefer okudum.

Ve ona İki Çocuğun Devriâlemi'ni anlatmaya başladım.

O gün Eleni'yle adamakıllı ahabap olduk. Çayırın üstünde ekmek, peynir, yeşil soğan yedik, kovalama oynadık, sonra kulübelerinin duvarına sırtlarımızı dayıyarak, lâçivertleşen dalgaların ardına kıpkırmızı, koskocaman bir küre heybeleriyle batan güneşi seyrettik. O, bana birçok şeylerden bahsetti, sonunda:

— Sana kitaplar vereceğim, onları oku., dedi. «Onlar İki Çocuğun Devriâlemi'nden çok daha faydalıdır!»

Eve geldiğim zaman, ortalık kararmıştı. Babam gene dehlizin köşesindeki yerinde, kitaplarının arasındaydı. Bugün lâmba her zamandan erken yanmıştı ve babam neşeliydi.

Haftalığımı çıkarırken,

— Öğleden sonra paydos değil miydi? diye sordu.

Parayı geç aldığımı söyledim ve haftalığımı ovucuna koydum. Aldı, başının etrafında üç defa çevirdikten sonra:

— Artık ölmem, dedi, oğlum para kazanıyor!

59

XV

Eleni meselesini Niyazi'den saklamak için kotî surette verdiğim karara rağmen, yatağa girdikten az sonra, onu dürttüm:

— Niyazi!

Arkası bana dönüktü. Bu gece ya çok uykusu vardı, ya da domuzluğu tutmuştu gene. Kendini, uykuya veriyordu. Tekrar dürttüm:

— Niyazi be!

sun!

— Hişt, Niyazi!
— .Ne var be. ne var be?
— Ne bağıırıyorsun? Dön de konuşalım...
— Belle ki döndüm... Ne var?
— Numara mı yapıyorsun yani?
— Ne numarası? Uykumuz var diyoruz, anlamıyor-j
— Benim de aksi gibi hiç uykum yok.
— N'olacak yani?
— Hiç... Konuşalım...
— Konuşamam...
— Para veririm...
— Paraylan?
— Paraylan.
— N'apiyim, uykum var...
— Lan, para verecem, lan...
— Para verecekmiş... Kaç para verecen?
— Hani uykun vardı?
— Var, gene de var ama... Kaç para verecen?
— Boş ver parayı canım...
— Parasız dinlemem... Hem bak, bağıırırım beybabama!
— Ulan amma da boktan adammışsın be... Yavaş söylesene...
— İstersen... Bir bağıırdım mı beybabam duyar, derim uyuyordum uyandırdı, rahat bırakmıyor uyuyayım... Sen bilirsin...1

60

,; — Peki, kaç para istiyorsun? ' — On kuruş versen yeter...

— Çok...
— Coksa ben de dinlemiyorum... Kes çeneni, bir lâf söylersen...
— Ama peşin değil.
— Ya..
— Gelecek hafta, haftalığı alınca...
— Ohooo...

Nihayet razı oldu, «jma bir şartla, şayet mızıkçılık edip de, parayı vermiyecek o^ırsani o da yapacağını biliyor: du...

Konuşmaya başladık.

— Bizim orda bir Rum kızı var, Niyazi, görsen yani öyle kız ki, kitap gibi... , ..,
— Aha... Gene mi kız1? Ulato sende hiç utanma yokmuş be...
— Niye lan?
— Ulan bu karı-kız dalgasından işitmediğin söz kalmadı, hâlâ uslanmadın...

Mırıldandı: Bir zamanlar Naciye, sonra Ermeni kızı, şimdi de bu... Elinden de bir iş gelse bari...

— Sen öyle bil...
— Naciye'ye bir şey yapabildin miydi sanki?
— Sen öyle bil dedim ya...
— öyle bilelim bakalım... Sonra?
— Sonra... Naciye filân hiç yahu... Ya mavi kurdelesı?
— Aranız nasıl?

— Kıyak mı kıyak... Millet para alıyordu, ben de oturuyordum... Bir baktım, bu... Beni Ermeni zannedermiş... Türk'üm, dedim. Öyle güzel Türkçe konuşuyor ki... İstan-bulluymuş esas, mübadelede Atina'ya gitmişler... Ama ne kız yahu...

— Demek aranız iyi?

— Tabi... Hem de...

Az kalsın evlerine gittiğimi kaçıracaktım.

61

— Dün bir, bugün iki... Ne çabuk böyle aran iyi oF-du?
— Oğlum bu işler...
— Oğlum mu? Antakya'deki dayağı unuttun galiba? Antakya'daki dayak! Evet... Bir gün, Niyazi'ye oğlum

dediğimi babam duyar, dikilir tepeme. Sen misin oğlum diyen... «Git bana şöyle kırılmaz soyundan bir odun getir!» Gittim, bahçeyi altüst ettim. Odunlar arasında esaslı bir dayak için elverişli ne kadar odun varsa ayırıp, bahçedeki gül fidanlarının kalabalığına sakladım. Zayıfça bir odun seçip, götürdüm. Babam oduna dikkat etmedi. Odun üçüncü darbede ikiye bölündü de, esaslı şekilde dayak yemekten kurtuldum.

Niyazi'ye:

— Boş ver çanım., dedim dil alışkanlığı..

— Dil mi... Diline sahip ol...

— Saçları sarı, lüle lüle... Hem ne yapıyor biliyor musun? Mavi bir kurdeleyle... Fakat en çok küpeleri yakışıyor... Ya rugan iskarpinleri?

— Ballandır ha ballandır...

Uykuya ne zaman geçtik, bilmiyorum.

Uyandım, sabahı.

Gece fevkalâde nefis bir rüya görmüştüm:

Masmavi bir denizde, sütbeyaz bir transatlantiğin güvertesinde, onunla yanyanayız... Rüzgâr hafiften esiyordu, martılar... Sonra birdenbire bir gürültü, çan sesleri, düdükler... Polisler geliyor, arama yapacak, bir kaçak varmış vapurda, önü alıp götürceklermiş, dediler. Vapur durdu, istibotlar yetişti, polislerin arasında babam. Kulağımdan bir tuttu, çeke çeke götürürken yüreğim çarpıyordu. Babamın parmakları arasında kulağım uzadı, uzadı, metrelerce...

Meğer rüyamda sayıklamışım, babam sahiden, kulağımı çekmiş...

Elimde kahvaltı çıkınım, evden çıktım.

62

XVI

Onun çalıştığı bitişik çikolata fabrikasına dadandığım için, bir gün patron, kızların önünde kulağımdan yakaladı, getirip makinemin yanına bıraktı, bağırdı, çağırdı... Galiba, «Bir daha seni orada görürsem kovarım!» dedi.

Rezil olmuştum.- Gerçi, böyle ufak işlere babamdan idmanlıyım ama, olsun, pek haysiyetsizce idi. Kendi ken-J dimi yemeye başlamıştım. Bir saat içinde avurtlarımın çok-' tuğunu, boyumun kısaldığını, bileklerimin büsbütün inceldiğini ve çirkinleştiğimi zannediyordum.

Zannediyordum ki, mürettephanenin demiri, tahtası, camı, insanı, makinesi elbirliği etmişler, bana gülüyorlar. Her zaman ters ters bakan kâğıt kesme makinesinin kol demirindeki tek somun bile gülüyor, sanki dil çıkarıyordu. Ya postallarım? Onlar büsbütün eskimişlerdi. Küçük adam oluşuma hayatımda ilk defa lanet ederek, şaşkın, bekledim. Kızamıyor, hiç olmazsa, nasîi kızacağımı bece-remiyordum. Buna hakkım yoktu da galiba...

Birden Eleni, kıpkırmızıydı:

— Hiç canını sıkma, dedi, şimdi onun yuvasını yaparım!

Gitti, kapıyı filân vurmadan içeri girdi. «Yuvasını nasıl yapacağını» merak ediyordum. İçeride sert konuşmalar başladı. Bu yanda mürettepler gülüyor, arada bana bakıp, başlarını sallıyorlardı. Eleni'nin hırçın sesi gittikçe yükseliyordu. Bir taraftan da, bir kız kadar olamadığım için, utanıyordum.

Eleni geldi:

— Duydun mu, dedi nasıl yaptım yuvasını!

— Duydum, ama anlamadım...

— Neler söyledim bilsen, rezil ettim... Bundan sonra ben de burda çalışacağım, şu yaldız makinesinde...

— Sahi mi söylüyorsun?

— Vallahi ha...

— Peki, nasıl oldu bu iş?

63

Bu işin nasıl olabildiğine bir türlü akıl erdiremedim. O günden sonra Eleni, sahiden de yaldız makinesinde çalışmaya başladı. Ya o kâğıt verirdi, ben alırdım, ya da ben verirdim, o alırdı. İkimiz de, elimiz yüzümüz yaldız içinde, fakat öyle iştahla çalışırdık ki...

XV!I

Bir gün Eleni'yle babası usta Dirrvitri, ortadan kayboldular... Kimse bir şey bilmiyordu, patron bile... O da benden sordu. Paydostan sonra evlerine gitmeyi aklıma koymuştum. Niyazi geldi, eve gitmem icabetti.

Nihayet ertesi değil, daha ertesi gün, -Cumartesiydi-haftalık dağıldıktan sonra, gittim. Ev yerli yerindeydi ama, perdesiz pencereleri, açık kapısıyla hazin tiazin bakıyordu. Komşu Ermeni karısından sordum.

Havadis müthişti:

— İki gün evvel, yirmi dört saat zarfında Lübnan hudutlarını terke mecbur edilmişler.

Kadın anlatıyordu:

— Böyle olacağı belliydi zâti... O oğulları yok mu, oğulları, daha çok süründürür onları... Bir kayıkları vardı ya, dolar dolar giderlerdi... Ya evleri? Az mı polisler bastı?

Beyrut'tan bir soğumuştum ki... Tenha yollardan eve döndüm, sıkıntıdan patlıyacak-tınv.

O gece yatakta ağladım.

XVIII

işime gidip geliyorum, lâkin her şeyden soğumuştum. Dördüncü haftalığımı alırken, patron her zamandan daha sert, bir şeyler söyledi, anladım ki, işime son veriliyor!

64

Umurumda bile değildi... Babamın canı sıkılmıştı, annem...

Gene işsiz, gene ellerim boş ceplerimde, gene enleme yıkılı kasketim, gene deniz kenarları, papaz mektebi, Külliye, Fıstıklı... Günler geçiyordu.

Ahlâkımdaki değişimin kendim bile farkında idim. Eve asık yüzle giriyor, kimseyle konuşmuyor, sorarlarsa zoraki cevaplar veriyor, daha çok kendi kendimle hasbi-hallerde bulunuyordum ve bundan adamakıllı zevk almaya başlamıştım.

İki seneden beri bir türlü alışamadığım bu yerler, bu gurbet ellerden usanmıştım. Vatanım burnumda tütüyordu. Vatanım, bilhassa memleketim, mektebim ve arkadaşlarım!

Geceleri yatakta Niyazi'yle hemen hemen hiç konuşmuyorduk. Hırçın hallerimden ürküyordu.

Yatakta ona arkamı dönüyor, dalıyordum hayaller âlemine...

Memlekete apansız dönüvermişim, doğru Cin Memet'-lerin evine... Cin Memet, beni birdenbire karşısında bulunca hayretler içinde kalıyor, aman diyor, aman ne kadar büyümüşsün.

Onu, Arapça cümlelerimle şaşırtıyorum. Lokantadan, Naciye'den, papaz mektebinden, Beyrut'un denizinden, apartımanlarından, caddelerinden, yeşil tramvaylardan, Vir-jin'den bahsediyorum, en sonra Eleni'den.

Neler uyduurmuyorum...

Kız beni çılgın gibi severdi, onunla gizli gizli tuluşur-duk. Adana'ya dönme diye yalvarmıştı. Ama ben, vata-rnm, mektebim ve arkadaşlarım için... Hele bir gün, patron, Eleni'ye çok fena bir teklifte bulunur, kız ağlayarak gelir bana. her şeyi anlatır. Birden öyle öfkelenirim ki, kan tepeme sıçrar... Elim yüzüm kir pas içinde, dalarım odasına patronun, ulan derim, bet gele...

Neler söyledin kıza?

Patron afallar, kireç kesilir... Hık mık... Çenesine bir sağ, bir sol; sonra bir tekme, serilir enayi...

65

Bunları Cin Memet'e anlatırken meselâ, Kürt Ado'yla hocanın oğlu. bir de Kertiş-Süreyya, çıkıverlrfer. Beni görünce çıldırırlar... Sarmaş dolaş oluruz... Cin Memet, der ki onlara:

— Başından neler geçmiş yahu... O, hepimizden çok tecrübeli... Biz olsaydık onun yerinde, imkânı yok onun yaptıklarını yapamazdık...

Ötekiler bana hayran hayran bakarlarken, Cin Memet;

— Anlat, hele anlat da dinlesinler... derdi.

Ortalarında ben, Cin Memet'e anlattıklarımı daha ciddî, daha kendimden emin, yenibaştan anlatırım. Hayretler içinde dinlerlerdi. Benim yanımda ufalmışlardı, muhakkak...

Sonra çift kaleye başlarız.

Ben santrafor oynuyordumdur. Top ayağımda... Sürüyorum, önüne birisi çıkıyor, atlatıyorum, biri daha, onu da atlatıyorum... Karşı kalenin önü allak bullak oluyor... Beni durdurmaya imkân yok. Bir şut, gol.

Top tekrar santrada... Az sonra sol içten bir pas alıyorum, bir evvelki gibi atlata aılata iniyorum hasım kalesine, gene bir şut, gene gol.

Hasım oyuncular itiraz ediyorlar, bu bizim oyuncumuz değil, bunu kabul etmeyiz, çok güzel oynuyor bu... Hafifçe gülümsüyorum. Cin Memet'lerin karşısındaki evin kız lisesine giden siyah saten göğüslüklü kızı Mihriban, pencerededir, deminden beri bana bakıyor, heyecan içindedir.

Alkışlıyor boyuna... Fakat ben... Ben ne kadınlar, ne kızlar görmüşüm... Ben Eleni'yle sevişmiş insanım... Bunların hiç birisi Eleni'yle sevişemez ki...

Hayaller kurduğum geceler uykum adamakıllı kaçırdı. Babamın dışardan gelen kalın öksürüğü hayallerimi sık sık bozdukça hırslanır, çoğu sefer ağlardım. Bilirdim ki, vatana dönmeme en büyük mani, babamdır! Onun yüzünden, vatana hiç bir zaman dönemiyeceğim>:i, yolumu bekleyen arkadaşlarıma maceralarımı anlatamayacağımı,

66

•1

gurbet ellerde ölüp gideceğimi, bu yüzden de kıyametin kopacağını sanırdım (*).

Arada canım isterse, balık tutuyordum, fakat ekseriya istemiyordu. Bir yük, âsi, hoyrat, kavgacı ve isyankâr bir yük olarak evin dar bütçesine yüklenmek, babamın bütün küfrüne, hattâ dayağına rağmen, böyle lüzumsuz bir yük halinde evi usandırmaktan faydalar umuyordum.

Babam bir söyler, beş söyler... Nihayet bıkar, cehennem olup gitsin bu baş belâsı, der.

Ekseri geceler, eski spor dergileri koleksiyonlarını karıştırır, meşhur futbolcuların resimlerine hayran hayran bakar, maçları yeni baştan, yepyeni heyecanlarla okurdum.

Arkadan, başlardı hayaller...

Memlekete dönmüşüm. Kulüplerden birine girmişim. O haftaki maçta ben de oynayacağım...

Nihayet maç günü... Sırtımda yepyeni formam, pırıl pırıl futbol ayakkap-larım... Bu maç çok mühimdir nedense... Bu maçı mutlaka kazanmamız lâzım... Herkesin gözü bende. Takımımız alkışlar arasında sahaya çıkarken, umumî kaptan, beni bir kenara çeker, «Aman,» der, «aman... Bütün ümitlerimiz sende!»

Aldırmayın, gibilerden sahaya fırlarım... Tabiî görülmemiş çalımlar, müthiş şutlar, harikulade goller... Sahadan galip ve halkın alkışları arasında çıkarız, ben şüphesiz omuzlarda...

Az sonra babamın kalın öksürüğü beni kendime getirip hakikatle taslayınca buz gibi bir his...

Hırsımdan yumruklarımı ısıırırdım. Alçak sesle, fakat hınçla söylenirdim:

— Gidecem, gidecem işte!

Memlekete dönmek için duyduğum arzu, gün geçtikçe şiddetleniyordu. Düşünüyordum ki, ben her şeyden ev-

(*) Şimdi de zannediyorum ki, yazılarımı kitap halinde bastırmadan ölüvereceğim ve kıyamet kopacak.

67

vel, Türk'üm. Askerliğim de yaklaşıyor... Konsoloshanemize gidip, yardım istesem?

Niçin olmasın? Konsolosların vazifesi ne? Yabancı memleketlerdeki vatandaşlarla ilgilenmek değil mi? Bitti...

Lâkin düşünürdüm ki, konsolos, babamla ahbaptı. Ona, oğlunun müracaatı hakkında bir şeyler açacak, hiç olmazsa iznini isteyecekti. Bu takdirde babamın: «Zinhar!» diyeceği, gün gibi aşikârdı.

Bir gün, anneme...

— Ben okumak istiyorum! dedim. Beni buralara getirdiniz, cahil bırakacaksınız... Okumak istiyorum ben, okumak!

Annem bu sözlerimi babama anlatır, babam tabiî parlar:

— Hanım hanım, der, aklını başına al! Ben senin gibi kuş beyinli değilim... Bu türlü masallarla o ancak seni. aldatır. Onun bütün derdi; kendi uzakta kalıp, dilediği gibi hareket etmektir... Yoksa ne okumak, ne de bir baltaya sap olmak...

Artık tek bir çare kalmıştı: Kaçmak!

Günlerce ölçtüm, biçtim... Plânlar tasarladım... Türkiye'ye kaçabilmenin yollarını araştırdım.

Coğrafya kita-bımdaki Türkiye haritasında Beyrut'la Adana arasını pergelle ölçtüm. Saatte en çok beş kilometre yürüyebileceğimi gözönünde tutarak, birtakım hesaplar yaptım. Ama, gene de bir çürüklük seziyordum bu işte... Herhalde birtakım formaliteler, bir miktar para filân lâzımdı.

Kaçtığımı farzediyordum... Akşam olunca babam bir bekleyecek, iki bekleyecek, bakacak ki oğlan yok, bir telâş, bir gürültü, koşacak polise... Ondan sonrası malûm... Daha hududa varmadan enseleneceğim...

Şu halde?

İsyân bayrağını çekmekten gayri çıkar yol yok!

Bir sabah, çay içecektik, babam dünden kalmış bayat ekmekleri pay ediyordu. Sıra bana gelince:

68

— Al kuçu kuçu! diye iri bir parça ekmeği bana attı. Ekmek, çay bardağına değdi, bardak devrildi, dökülen çay suları ayağımı öyle fena yaktı ki... Zaten doluydum, nasıl fırladım, neler söyledim, bilmiyordum. Yalnız odaya girdiğimi, oda kapısını da suratına hınçla çarptığımı hatırlıyorum...

Bir an korkunç bir sessizlik oldu... Bunun keseme kalmayacağını, babamın, bunun hesabını soracağını biliyordum. Odada şaşkın, bekledim. Sonra, bir iş yapmış olmak için, gittim, dolaptan çantamı aldım, kerevete tam oturdum, babam:

— Ulan, gel buraya! diye bağırdı.

Gitmedim, cevap da vermedim. Her yanımda buz gibi ve zangır zangır titreyerek, bekledim. . O, tekrar çağırdı, gene gitmedim, cevap da vermedim... Tekrar kısa bir sükût... Sonra kapı sertçe açıldı, beyaz gecelik entarisi içinde, mosmor, dikildi:

— Ulan dinini imanını... evlâdı... Çağırıyorum da niye gelmiyorsun?

Hüngür hüngür ağlarken:

— Gelmiyeceğim! diye bağırdım. Bundan sonra hiç bir zaman gelmiyeceğim, sofranıza oturmayaacağım... Bana üvey evlât muamelesi yapıyorsun, beni burunluyorsun!

Babam sapsarı kesildi ve kapının topuzunu tutan eli düştü.

Sonra?.. Sonra çekildi.

Okul tasdiknamemle nüfus kâğıdımı ve kendimce lüzumlu birtakım kâğıtlarımı ayırıp paket yaparken, odaya annem girdi. Yanıma çekinerek sokuldu:

— Çok fena yaptın, dedi, -çok fena... Ona da parladım.

— Hayır, diye devam etti. ne olursa olsun, baba daima babadır. Evlâdın vazifeyse...

— Babaysa babalığını bilsin, Allah olmadı ya!

Öteberilerimi paketlemiştim, annem paketime şüpheyile baktı:

69

— Bunlar ne? N'olacak?

— Nüfus kâğıdım, tasdiknamem...

— Niye paket yaptın onları?

— Yaptım işte...

— Niye ycptın? Bir sebebi var zahar... Kesinlikle:

— Adana'ya gitmeye karar verdim, dedim. İcabeder-se kaçacağım!

Annem ağlamaya başladı:

— Pişman olacaksın, umduğunu hiç bir zaman bulamayacaksın, pişman olacaksın, eyvah diyeceksin...

Ağır ağır devam etti:

— Babaya, anaya isyan etmek... Biz, bugün varsak, yarın yokuz... Bu hareketinin acısını bütün ömrün boyunca çekeceksin.

Evdeki itibarım birdenbire yükselmmişti. Lokantadan beri yitirdiğim haysiyetimi geri almış, başta Niyazi, kardeşlerimi tam manâsıyla sindirmiştim. Niyazi arasına dikilmek istese bile, bir tokat, bir çelme, yuvarlanıyor, beybabasına şikâyetten pek de bir şey ummadığı için, bir iki ağlıyor, sonra küsüp bir köşeye çekiliyordu.

Evin de benden nefret ettiğinin farkındaydım. Adaam sen de... Canları isterse... Ben de dünden nefret ettim onlardan...

Babama kızgınlığım aşırı dereceyi bulduğu zamanlar, meselâ şöyle hayaller kurardım:

Memlekete dönmüştüm. Tekrar okul, liseyi filân bitirmişim, subay olmuşum. Aradan yıllar geçmiş... Rütbem hızla yükselmiş, paşa olmuşum... Günün birinde bir harp patlamış... Bir gün huzuruma bir ihtiyar getirirler, saçı sakalına karışmış bir ihtiyar... Boyuna elime ayağıma kapanır, paşam paşam diye yalvarır. Hüviyetini tetkik edince hayretler içinde kalırım ve etrafımdakilerin şaşkın bakışları önünde ihtiyarın boynuna sarılırım:

— Babacığım, babacığım... derim, ben, senin oğlun! O, çılgın^ dönmüştür, hıçkırıklar içinde kendini kollarıma bırakır ve bayılır.

70

• Bi gün Beyrut limanında dolaşırken bir Türk vapuru gördüm. Direğinde bayrağımız... Bu vapur, bu bayrak, bu benim memleketimin, vatanımın bir parçası... Saatlerce oralardan ayrılamadım. Büyülenmiş gibiydim, gözlerim bayrağımıza dikili, heyecandan çalkalanarak, oralarda dolaştım durdum. Sonra o çılgın heyecanla konsoloshanemize koştüğumu hatırlıyorum... Neler söyledim? Beni dinleyenler kimlerdi? Bilmiyorum. Akşam eve döndüğüm zaman hâlâ kendimi bulamamıştım.

İki gün sonraydı, galiba, bir akşamüstü babam, omuzlan çökmüş, geldi. Asık yüzü, sinirli haliyle, köşesine, kitaplarının arasına gidip oturdu. Neden sonra, yüzüme bakmadan:

— Konsolosa söylediklerin doğru mu? diye, kapıyı çarptığım günden beri ilk defa benimle konuştu.

— Doğru... dedim. Başka bir şey sormadı.

Annem lâmba yakmaya kalktı, babamsa, köşesinde, gittikçe karararak, uzun bir murakabeye vardı.

XIX

Her sabah Ermeni çarşısına iner, fırıncı Bağos'tan bayat ekmek alırdım. Bayatlar tazelerden iki kuruş eksi-ğineydi ve bayat ekmek tazeden bereketli olur.

Bu çarşı, Türkçe konuşması, Türkçe şakalaşması, Türkçe sövüp saymasıyla memleketimden bir -parça gibiydi.

Bir bakarsın, adının Ahmet olması lâzımgeldiğini zannettiren bir bakkal, nezleli sesiyle, Turnam'ı tutturmuş, öteden bir kasap, heye heyee... diye onu cevaplıyor, yahut, içerlek bir şekerci dükkânında usta, çırağını döverken Türkçe küfrediyor, bir Türk gibi sinirleniyor, bir köfteci Adana tarzında içli köfteler satıyor!

O sabah kolumdüyü sepet, ekmek almaya inmiştim. Alçak iskemlelerini dükkânlarının önüne atmış, kahve içip

71

tavla oynayan, yahut nargile tokurdatan esnafa dalmış, ağır ağır yürüyordum. Birden ismimle çağrıldım. Döndüm. Virjin. Balık yüzünden dayak yediğim Ermeni kızı... Yanında bir kadın vardı. Yanıma geldiler. Beni kadına Ermenice tanıttı, kadını da bana Türkçe:

— Şinorik ablam bu işte... Hani o gün...

Kadın otuz beşini aşkın olmalıydı... Boyalı dudakları, sürmeli gözlerine rağmen çökmüştü; şu kadınlardandı..."

— Demek Türk'sün? diye sordu.

— Türk'üm, dedim.

— Türkiye'nin neresinden olursun?

— Adana'dan...

— Adana'dan mı?

— Evet...

— Hangi mahallesinden Adana'nın?

— Hurmalı...

—!

Üçümüz yanyana yürüyorduk. Ona lâf atıyorlardı etraftan. Oysa, Adana'nın Bebekli Kilisesi'nden, Papazın bahçesi. Dilberler sekisi'nden bahsederken, duruyor, edepsizce takılan birine edepsizce karşılıklar veriyor kahkahalar yükseliyordu.

Bir ara:

— Demek vatanına döneceksin, ha? diye durakladı. Yüzümü uzun uzun gözden geçirdi.

— Ne mutlu sana, dedi, ne mutlu! ve kesinlikle:

— Git oğlum, diye ilâve etti, memleketine git! Karnının doyduğu yerdir vatan derler ama, kulak asma...

Düşünceli, efkârlıydı...

— Allah o bizim başımızdakilere rahat yüzü göstermesin... diye söylendi. Bizim Türk'le aramızda ne vardı?

Boğos'un fırınına geçmiştik. Müsaade istedim.

— Yook, dedi, bu kız seni bana pek övdü, ille bizim eve gideceğiz...

— Kaabil değil, dedim, eve ekmek' götürceğim.

72

— Yoksa bizden mi çekindin? Orospuluğumuz bulaşmaz oğlum, korkma. Orospu da Allah'ın kulu, o da insan...

— Estağfurullah... Siz bana hiç bir zaman düşünmediklerimi...

Virjin:

— Yok, yok... dedi, sen ona bakma... Ekmekleri bırak, gel e mi?

Söz verdim. Ayrılırken Şinorik:

— Ben kafadan kontağım kardeş, dedi, beni bağışla, efkârlıyım ben...

Sonra:

— Dur, diye kolumu tuttu, şayet bir daha görüşe-mezsek, aklında kalsın, Adana'ya gidince Seyhan ırmağından benim için bir tas su iç!

Güneş süratle yükseliyordu. Hızlı adımlarla uzaklaştılar.

Ekmekleri bırakıp, Şinorik'lerin mahallesine geldim. Fakir Ermenilerin oturdukları bu mahalle pek haraptı. Paslı tenekeler çakıllı duvarlarıyla, tahtaları çürümüş, basık eğri büğrü evler kalabalığı. Daracık sokaklar çamur içindeydi. Domuzlar sürüler halinde dolaşüyor, kapı önlerine devrilmiş çöp tenekeleri... Yalınayak çocuklar, çamurlara bata çıka koşuşuyorlar, pencerelerde kadınlar, karşıdan karşıya çene çalıyorlar, bir yerlerde bir gramofon * eski bir Türkçe şarkıyı bayat bayat haykırıyordu.

Epeyce dolaştıktan sonra Şinorik'lerin evini nihayet 'buldum. Postallarım çamur içindeydi, patlak yerlerinden adamakıllı su almışlardı...

Beni kapıda sevinçle karşıladılar. Hele Virjin, boynuma seriliverdi. Şinorik:

— Hele kaltağa... dedi, bu, bizi de geçecek!

Basıldıkça kötü kötü gıcırdayan kara bir merdivenden çıktık. Yukarısı genişçe bir odaydı, çamaşır ipine asılı çul, odayı ikiye bölüyordu. Yerde çok eski bir Sivas kilimi... Odanın bir köşesinde bacağı kırık bir masa, masanın üzerinde boş rakı şişeleri, bulaşıktı kablara, balık kılçıkları, yumurta kabukları...

73

Oda, sası sası balık kokuyordu. Şinorik:

— Tenezzül edip de gelmez diyordum... dedi.

Savruk, hamarat, deli... Gitti, kocaman bir cezve getirdi, mangala sürdürdü. Dolaptan gayet zarif kahve fincanlarını getirdi, kenarları çiçekler işliydi...

— Bunlar bizim rahmetlinin yadigârı... Pariz'den ge-tirdiydi... Satamadık bir bu kaldı...

Sonra Virjin'den bahsetti: Annesi ölmüş.

— Artık bu benim kızım oldu... dedi.

. Virjin'se bebeklerinin cicik kutusunu kerevetin altından çıkardı.

— Baaak, dedi, nelerim var! Bu bebeğe bak... Bunu Şinorik ablam yaptı, bunu da ben...

Harigisi daha güzel?!

Onun yaptığıının daha güzel olduğunu söyledim, sevindi. Çikolatalardan çıkan küçük "küçük artist resimlerini gösterdi:

— Bunları doktor Altunyan'ın kızları verdi...

— Bu entariyi ben diktim ha... Vallaha ben diktim... Öyle değil mi abla?

Şinorik, çenesini dizlerine dayamış, Virjin'e bakıyordu.

— Aaah öksüz fıkara, ah... dedi, sen bunları zengin çocuklarına bırak da, para kazanmanın yolunu belle, yolunu...

Virjin'in kaim, bembeyaz bacakları, yer yer eprimiş entarisinin yukarılara kaymış eteği altından görünüyordu. Bebeğine yeni bir entari giydirmekle meşguldü ki, merdivenleri birisinin gürültüyle çıktığını duyduk, sonra kapıda belirdi... Kasketinin vizyeri yana dönmüş, saçları darmadağın, ipiri burunlu biri... Şinorik fırladı. Bir şeyler konuştular... Adam beni sordu galiba. Şinorik'in omu-zundan başını uzatıp bana baktı.

Şinorik'i kolları arasına almak istiyordu, beriki kaçınıyor, sinirleniyordu. Sonra birlikte, iplik çulun öbür ta-

74

rafında kayboldular, sesleri duyuluyordu, itişip kakışmalar oldu, arkasından tokat sesleri, küfürler...

— Kim bu adam? diye sordum. Virjin:

— Kegam! dedi, ablamın dostudur, belâlısı...

Bu sırada tekrar tokat sesleri, ağıt ve erkeğin kahkahaları...

— Ablamdan para istiyor gene...

Sesler kesildi, mırıltı halinde konuşmalar başladı.

— Ne istiyor?

— Kumarcının biri... Kaybetti herhalde...

— Vermesin...

— Vermesin mi? Keser ablamı... Öbür taraftan bir sandık açılıp kapandı.

Mangala sürülü cezve kabarıyordu. Virjin cezveyi ateşten çekti, kahveyi fincanlara döktü.

— Her gün neler çekeriz biz...

— Kimden?

- Sarhoşlardan...
- Niye?
- Eee... Şinorik ablam geceleri eve adam alır ya... O orda kompleyken (Çulun öbür tarafını işaret etti), ben sarhoşları bu tarafta idare ederim!
- Nasıl?
- Amaan sende... Hiç bir şey bilmiyorsun... Basba-yâ... Ağızlarına meze veririm, kucaklarına otururum...
- Kucaklarına mı oturursun?
- Para verirlerse...

Odayı korkuyla gözden geçirdim, burnuma birdenbire rakı koktu...

Şinorik'le dostu gene geldiler. Adamın gözbebekleri burun deliklerine akmış gibiydi. Sırtarak:

— Demek kart horozlardan bıktın he, Şinorik? dedi.

Şinorik onu omuzundan iterek dışarı çıkarmak istedi, adam kapıya dayandı, sonra Şinorik'i bir itişte yere yuvarladı. Beni uzun uzun gözden geçirdi. Şinorik yer-

75

den kalktı, adamı tekrar itti, zorla dışarı çıkardı. BerikF, söylenerek, merdivenleri paldır küldür indi, gitti. -

— Boş ver... dedi Şinorik, itin biri...

Bol bol güldük, şarkı söyledik... Şinorik Adana'darv, anasından, babasından, ilk kocasından bahsetti, sonra falıma baktı, bana mutlak yol görüldüğünden ve başımın üstündeki kısmetten bahsetti. Lâfı döndürüp çevirip, memlekete sahiden gidip gitmeyeceğime getiriyordu. Bir ara:

— Bak kızma, dedi, tam senin dengin... Gitmeseydik dost olurdunuz...

Virjin bebeklerine dalmıştı. Şinorik devam etti: ,— Ayının birine nasip olacağına...

Güneş guruba yaklaşıırken kalktım. Tekrar tekrar ve-dalaştık. Virjin ağladı. Şinorik, memleketten mektup yazmamı söyledi.

Arkamdan bağıriyordu:

— Unutma ha kardaş, unutma e mi? Seyhan ırmağından benim yerime...

XX

Zaten bekliyorduk, nihayet akşamüstü babam, berr orda değilmişim gibi, anneme: Söyle o oğlana, dedi, yarın hareket edecek...

Annemle bakiştık. Onun gene gözleri dolmuştu. Bende sevinç kasırgası... Bahçeye fırladım.

Orda kalsam sevincimi saklamama imkân yoktu.

Artık herkese acıyordum... Babama bile... Niyazi'yle dargın olmamıza rağmen, onu çoktan atfetmişim, kızmıyordum. Hattâ onu dövdüğüme pişmandım. Öyle iyi kalpli, öyle dokunsalar ağJayacaktım ki... Geride bırakacağım her şeyde bir mahzunluk seziyordum. Kâğıttan kayıklar yüzdürdüğümüz havuz serin şırıltılarıyla sanki ağlıyordu. Gül fidanları, çamaşır iplerinde başaşağı dönmüş mandallar, tekerleklerinden birisi kopmuş oyuncak araba,

76

futbol topumun parçalanmış meşin, kayışı kopmuş nalın, komşunun avlusunu bizimkinden ayıran' paslı tahtalar, her şeyde bir hüznün, bir öksüzlük...

Niyazi boynunu bükmüşü, sanki «Bizi bırakma âbi» demek istiyor, kızkardeşlerim sanki, «Sen bizi bırakıp gidiyorsun... Biz de burada ölürüz, n'âpalım,» diyorlarmış gibi geliyordu.

Mutfağa girdim. Sapındaki bakır çivileriyle bana bakan yağ tavasına :

— Haberin var mı, dedim, yarın Adana'ya gidiyorum!

Raftaki tencereler, sahanlar, tabaklar, çatal bıçakların beni imrenen bir kıskançlıkla seyrettiklerini zannediyordum. Mutfak kapısında Tekir'le karşılaştık. Belini kamburlaştırarak bacaklarımın arasından geçti. Onu yerden aldım, öptüm:

— Tekir, bUiyor musun, yarın Adana'ya gidiyorum! Miyavladı.

— Yok, yok... Seni de götürmerp... Sen burada kal, onlara da yazık!

Tekrar miyavladı.

Onu yere bırakıp, annemlerin yanına geldim. Annem bohçamı hazırlarken, sessiz sessiz ağlıyor, bize bunu göstermemeğe çalışıyordu. Bu, bana çok dokunmuştu, lâkin memlekete gitmenin sevinci...

Sonra, sofaya çıkıyorum, sofadan odaya, odadan mutfağa, mutfaktan bahçeye, bahçeden helaya... Helanın yeni rendelenmiş tahtasına kurşun kalemiyle bir şeyler yazıyor, bir tarih düşürüyordum, sonra bunu babamın görmesinden korkarak karalıyorum.

Babam, onda hiç değişiklik yoktu... Gene kitaplarının arasında, gene kaşları çatık...

Gece, Niyazi'yle koyun koyuna, neler konuşmadık.

— Meselâ, dedim, benim yerimde sen olsaydın... Öyle farzet... Sen gidiyormuşsun.

Adana'ya... Ha? Ne yapardın?

Düşündü, düşündü...

— Ben olsam, ben gitmezdim ki...

77

— Niye lön?

— Gitmezdim işte.

— Peki ama, niye?

— Niye... Niyesi var mı, yazık değil mi ona? Onun kimsesi var mı bizden başka?...

Kendimi taş kalpli buldum ama...

— Cin Memet'in kardeşine selâm söyleyim mi senden?

— Söyle...

— Başka ne yapıym senin yerine? Düşündü, düşündü...

— Taş köprüye çık, ırmağa bak! İçini çekti.

— Olur, dedim, senin yerine uzun uzun bakarım. Sert hiç üzülme... Sana her hafta mektup yazarım, spor mecmuaları gönderirim...

Tekrar içini çekti.

Sabahleyin babamın sarsmasıyla uyandım.

— Yola gidecek insan böyle eşşekler gibi uyur kalır mı?

Fırladım. Kardeşlerim de... Etrafımı aldılar... Babam çok sinirli görünüyordu.

— N'oluyorsunuz be? diye bağırdı. Sizi tepip gidiyor işte... Nesine sanki?

Elbisemi çabuk çabuk giyiyorum, yüreğim sevinçten çatlayacak... Bütün dikkatime rağmen, su testisini deviriyorum, az sonra kolum lâmbanın camına çarpıyor, kediye basıyorum.

Babam çamaşır bohçamın başında... Annem çamaşırlarımı ona gösteriyor:

— İki don, fildekos fanila, iki firenk gömleği, bir atlet fanilâsı... Şu da var ya hiç hayrı kalmamış, teknil eprimiş...

Babam:

— Koy, diyor, benim yün fanilamı da koy... Annem, onun yün fanilasını getirip koyuyor.

78

— Eldivenlerimi de... Eldivenlerini de koyuyor.

Ve bohçam bavuluma yerleştiriliyor.

Bahçeye son defa çıkıyorum. Havada tatlı bir serinlik var, güneş doğuyor, gökyüzü pespembe... Havuzun fiskiyesine kırmızı başlı bir Arap bülbülü konmuş, şakı-yıp duruyor. Gül fidanlarında berrak damlalar titreşiyor. Tekir kedi helanın kapısı önüne oturmuş, yüzünü yıkıyor. Bir baştan bir başa gerili çamaşır ipinin üzerinde cıvıldaşan serçe kuşları...

— Hani nerdesin ulaaan? . Koşuyorum.

— Neredeydin?

— Heladaydım...

— Allah Allah... Anadan babadan ayrılan bir evlât bu kadar sevinir mi?,

Kardeşlerimle son defa öpüşüyoruz. Ağlıyorlar. Sıra annemdedir. Eünü alıp öpüyorum, o da hıçkırıklar içinde, yüzümü defalarca öpüyor. Bir zaman ana-oğul öylece kalıyoruz. Babam bütün bunları görmemek için olacak, sokağa çıkmıştı; bekliyor, sabırsızlanıyor...

Nihayet, bavulum elimde, çıkıyorum. Geride bıraktıklarımın birdenbire yükselen ağıtları...

Kızkardeşlerim arkamdan tas tas su döküyorlar...

Niyazi'yle yanyana yürüyoruz, bavulumu alıyor. Babam önümüzde. Onu ensesinden görüyorum. Kırışmaya başlamış, incelmış bir boyun.

Uzun uzun yürüyoruz... Yolda babam bir kerecik olsun dönüp de bakmıyor. Niyazi'yle usul usul konuşuyoruz. Güneş süratle yükseliyor, sıcak basmakta...

İstasyonda babam sekiz tane muz alıyor. Üçünü yiyoruz, beşini yolda yersin diye bana hediye ediyor. Lâkin gözlerini benden daima kaçırıyor, başka başka yerlere bakıyor. Bir ara:

— Gidince onlara söyle, dedi, söyle, de ki; onlar orda sefalet içindedirler... taş kalbleri yumuşasın biraz!

79

Hâlâ bakmıyor yüzüme... Cigarasmm dumanını istasyon binası tarafına üflüyor...

İlk kampana!

Babamın heyecanlandığı besbelli... Cigarasından üst-üste, sinirli sinirli duman alıyor. Bir şeyler söyleyecek gibi...

Son kampana!

Niyazi'yle sarılıp öpüşüyoruz, ağlıyor ve aceleyi© trenden iniyor. Babamın pencereye uzanan elini alıp öpüyorum.

— Yahut, diyor, onlara bir şey söyleme... Sen yalnız "kendini düşün, kendini ve mektebini... Bizi Allah düşünür!

Lokomotifin keskin düdüğü, tren sarsılıyor, yürümeye başlıyor.

— Allah yolunu açık etsin evlâdım!

Tren hızlanıyor. Babamla Niyazi kompartımanın yanında, koşuyorlar...

— Sık sık mektup yaz, bizi sıhhatinden haberdar et...

Tren belli bir kavisle onları gerilerde bırakırken, babam arkasını dönmüş, başı öne eğik. Niyazi mendil sallıyor.

İçimde müthiş bir garipseme... Tren gittikçe hızlanıyor. Sonra dağlar, Lübnan dağları... Ovalar, ovalarda muz tarlaları... İstasyonlar geçiyoruz. Yemyeşil ağaçlar, agel, kefiye, fes, parlak güneş, sonra deniz...

Hepsi bu kadar...

XXI

Trenden iner inmez, memleketimin Haziran güneşiyle ısınmış toprağını öptüm. Sonra elimde bavulum, düştüm yollara. Bir arabaya binecek kadar param vardı. Lâkin araba beni memleketimin toprağına basmaktan alıkoyacaktı. Hem, kimbilir, belki de benim kadar hızlı gidemi-yecekti.

80

İçimde gittikçe bir çalkantı!1

Güneşe, toza, her şeye, her şeye rağmen, koşmaya başladım. Cin Memet'i şaşırtmak için hazırladığım Arapça cümleler dudaklarımdan dökülüyor. Eleni, Virjin, Mat-baatül-Haceriyye, portakal bahçeleri içindeki papaz, mektebi, masmavi deniz, muz tarlaları, Ermeni çarşısı, bütün bir Beyrut kafamda kaynaşıyordu.

Şehre bir ucundan giriverdim. Merftleketim bana birdenbire pek harap gözüktü. Neşesi kırık sokaklar, neşesi kırık sokaklarda zayıf, terli kediler, insana kocaman kilit-leriyle ters ters bakan, sahipleri iflâs etmiş Sıra sıra mağazalar...

Babaannem umurumda değildi. Ona daha sonra gidebilirdim. Şimdi gitsem, kaabil değil beni bırakmıyacak, babama, anneme, kardeşlerime ve Beyrut'a dair bitmez tükenmez sualler soracak, ağlıyacaktı.

Bavulumu bir emanetçiye bırakıp, koşuyorum Cin Me-met'lere... Yaz günleri biraz geç gölgelenen mahalleye yaklaştıkça heyecanım artıyor. Arasında futbol oynadığımız, tozlu sokaklarda donsuz sümüklü çocukların haşrol-duğu ve yorgun işçilerin paydos dönüşlerini hatırladığım bu köpeği bol mahalle bile ne kadar değişmişti... Acı güneşin altında isteksizce uzanan yollar, sıvaları daha da dökülmüş ahşap'evler... Futbol oynadığımız arsanın etrafı dikenli tellerle çevrilmiş, arsada kırmızı kırmızı kiremit yığınları, kireç çukurları, tahta bir baraka...

Sonra Cin Memet'lerin evi... Tahta saçakları dante-lâlar kadar işlemeli pembe ev. Biz arsada futbol oynarken, Cin Memet'in uzun, sinirli annesinin bizi çatık kaslarıyla seyrettiği cumbalı pencere... Kafes inikti. Bu kafes yaz kış açık dururdu halbuki...

Kapının yüzüklü bir ele benzeyen tokmağını çalarken titriyorum. Kapı tahtalarıyla aşinalığımız var. Boyalı kalemimle senelerce evvel bir gün Şa, şa, şa! yazmıştım, hâlâ silinmemiş, yalnız rengi solmuş.

Kapıyı tekrar, az daha kuvvetle çalıyorum. Derinlerde terlik sesleri ve aydınlık aydınlık öten bir çingirak. Ka-

81

pı açılıyor. Hiç tanımadığım, genç bir kadın. Kimi aradığımı soruyor. Söylüyorum. Düşünüyor. Göğsü fazla açık, kısacık entarisi... Gözlerim, kadının bembeyaz boynunda mavi mavi atan damarda...

Kadın, böyle birisini tanımadığını söyleyip çekiliyor.

Yolda bir eski tanıdıkla karşılaşıyoruz.

— Yahu, diyor, epeydir görünmüyordun, nerdeydin? Söylüyorum. Hiç şaşmıyor. Halbuki ufak bir ilgi gösterse, ona neler anlatmazdım!

— Cin Memet'ler bu mahalleden taşındılar galiba?
— Hangi Cin Memet'ler?
— Hangi Cin Memet'ler mi? Şu arsada top oynardık hani...
— Cin Memet, Cin Memet? Ha... onlar gittiler canım,-İstanbul'a mı, İzmir'e mi, bir yere gittiler... Çok oldu...

— Ya Ado?

— Kürdün oğlu mu? Bırak şu pisi sen de... Hâlâ unutamamışsm...

.— Ya Süreyya?

Yere çaprazlama tükürüyor.

— Tekin? Hocanın oğlu? Ötekiler?

Omuz silkiyor, ayrılıyor. Sanki memleket tepemde fırıl fırıl dönmeye başlamıştı. İçimden, içimin derinliklerinden bir şeylerin yıkıldığını duyuyordum.

Ben şimdi kimi Arapça cümlelerimle şaşırtacağım? Papaz mektebinden, çenesine yumruk attığım patrondan, yeşil tramvaylardan, Virjin'den, Eleni ve ötekilerden kime bahsedeceğim?

Ben buraya niçin geldim?

XXII

Bir ay sonra bir gün babamdan bir mektup aldım: Annemleri gönderiyormuş!

, Mektupta fazla tafsilât yoktu, fakat biliyordum ki, ba-
'bam, on sekizinde bir erkek çocuğunun* kızdan daha kıy-
netii olduğu kanaatindeydi ve muhakkak ki, babam be.-

82

ni seviyordu. Lâkin annemler bir türlü gelemediler. Yaz geçti, okullar açıldı. Ortaokula yazıldım yenibaştan... Fakat okulla aramdaki bağlar öyle kökünden kopmuştu ki...

Sabah oluyordu... Babaannemin bütün dikkat ve itinasına rağmen, kitaplarım koltuğumda, başımda sarı şeritli okul kasketim, yollara düşüyorum, ver elini Yorgi'nin kepekçi dükkânı!

Yorgi, vatana döndüğümün haftasında tanıştığım bir muhacir çocuğuydu. Asıl adı İsmail'di arna, nedense Yorgi diyorlardı ve bu isim ona çok yakışıyordu.

Yorgi de tedavisi imkânsız bir futbol hastasıydı, lâkin, ne kuvvetli şut atabilir, ne iyi çalım yapar, ne de korner atılırken zekice yer tutabilirdi. Böyle olduğu halde, onu müthiş seviyorduk. Tanıştığımdan birkaç saat sonra canciğer oluvermiştik.

Basık burnu ve vampiri yürüyüşüyle insanı her an gülmekten çatlatan Yorgi'nin eli bastonlu, romatizmalarından şikâyet eden, kambur bir amcası vardı. Bu adam, bana çocukluğumun Pavli dayısını hatırlatırdı...

Adam çok zengindi ve Yorgi'ye vermesi ihtimali kuvvetli olan bir kızı vardı. Onun için Yorgi'nin amcasına sevgisi korku derecesindeydi.

Yorgi, dükkânın arkasına kömür depo ederdi. Yazın ucuz ucuz düşürür, kışın pahalı pahalı satardı. Bu kömürlerin konulduğu yer Mahalle futbol kulübümüzün merkeziydi. Günün her saatinde burası fabrika işçileri, kasap çıraqları, talebeler, kunduracı kalfaları, gazete müvezzi-leri ve işsizlerle dolardı. Nerde bir futbol hastası varsa, burayı mutlaka bilirdi. Yazın, cenubun müthiş güneşi altında memleket yanarken, biz birbirimizin elinde bir iş, kimimiz bir futbol topuna meşin keser, kimimiz futbol lâstığını yamalar, kimimiz futbolun dışını söker, bitmek tükenmez maçlardan konuşurduk. Küçük aptestimiz gelince de uzağa gitmeye hacet yoktu.

Yorgi:

— İşeyin işeyin... demişti, kömürlere işeyin, okka^e-ker hazır!

83

Kömürlere işerdik ve sıcak havada burası çok fena kokardı.

Arada Yorgi, bir yengeç gibi gelir:

— Amcam! diye bağırırdı.

Herkes bir tarafa... Kepek çuvallarının arkalarına, büyük tozlu sandıkların içlerine, birkaçımız da kömürlerin içine saklanırdık... Amca, bastonuna dayana dayana gelirdi. Yorgi, onu kapıda karşılar, diller dökerek elinden tutar, dükkâna alır, iskemle ikram eder, kahve söylerdi. Bütün çabalmasına rağmen, amcası kafiye memnun olmazdı. Mutlaka bir noksanlık, Yorgi'yi azarlayıp, «Adam olmazsın sen, nafile... Gözüm hiç su içmiyor senden!» demeye fırsat yaratırdı...

Bazan dükkânın önüne gözcü koymayı unuturduk, yahut da gözcü dalga geçerdi, bir pazar günkü maçta iyi veya fena oynayanlar üzerinde tartışmalara dalmış olurduk ki, amca ansızın

geliverirdi, basılırdık... Açardı ağzını, yumardı gözünü... Hepimizi kovardı, sonra da Yorgi'yi bastonla döverdi.

Yorgi'nin dayak yeyişini seyretmek ömürdü. O dayak yerken, biz dükkânın önünden manzarayı seyreder, kırılırdık gülmekten. Amcası üstüne yürüdükçe, Yorgi oradan oraya kaçar, baston darbelerinden korunur, baston darbeleri boşa gittikçe de amca kudururdu. Yüzü kıpkırmızı kesilir, kamburunu çıkara çıkara seğırtirken, arada bizim teyzelerimize söverdi.

Böyle, köşe kapmacaya benzeyen dayak fasıllarından sonra Yorgi, sözde uslanır, asık yüzüyle terazi başında somurtup oturur, hangimiz olursak olalım dükkâna almazdı.

Biz de darılırdık. Onun dükkânına bir daha ayak bas-mamaya karar verir, Alasonyalı Ahmet efendinin kahvesinde toplanırdık.

Ahmet efendinin kahvesi, Yorgi'nin kepekçi dükkâ-nıyla karşı karşıyaydı. Bizi öyle, kahvenin önündeki gölgeye sandalyeleri atmış, çümbür cemaat görmez mi, ifrit

84

olurdu. Aradan çok geçmezdi... Bir de bakardık ki, bitişik bisikletçinin çırağını göndermiş:

— İsmail âbim sizi çağırıyor!

— Dükkânı başında parçalansın, gelmiyeceğiz... derdik.

Çocuk gider ve dönerdi:

— Halletmesinler, gelsinler! diyor. Çocuğu tekrar çevirirdik:

— Kendi gelip çağırsın!

Gelirdi. Dişlerini göstere göstere gülerken kahveci Ahmet efendi:

— Ört dişlerini ulan, derdi koca budala! Yorgi'nin ağzı kulaklarında...

— Çağırdım da niye gelmediniz lan, hergeleler? Hiç birimizden cevap yok. Gülmemek için kendimizi

öyle sıkıyoruz ki, dudaklarımız kımıl kımıl...

— Ha? Niye gelmediniz?

— Ulan kambur Recep, sen de mi? Şu kör oğlana bak be! Ulan silikler, başlarım tarakanızdan ha!

Nihayet kıkırtılar, sonra kahkaha fişekleri, daha sonra tuzla buz olan ciddiliğimiz. Bütün bir kahve kahkahalarının makaralarını koyuverirdi.

Yorgi en önde, biz hepimiz arkasında, kepekçi dükkânına yollanırdık ki, Yorgi bir şey unutmuş gibi duru-ve-rir, bizi sayardı.

— Yuu... derdi, yarısı otuz kişi enayilerin! Sonra gene ciddileşir:

— Hey, kahveci! diye seslenirdi.

Kahve kapısında dikilen Ahmet efendi bozmazdı. Garsonuna:

— Bak oğlum Âdem, derdi, bak İsmail beye! Yorgi hâlâ ciddi:

— Çocuklarımıza gazoz, bana da... bir az şekerli... Ahmet efendi:

— Cart! deyince Yorgi şaşalardı:

85

— Efendim?

* Tekrar kahkahalar... Kasıklarımızı bastıra

bastıra gülerdik.

Bütün varlığımla Yorgi'nin kepekçi dükkânına ve futbola bağlı, beni zerre kadar ilgilendirmeyen derslerden uzak. bomboş kafamla okula gidip geliyordum. Okulda da futbol vardı ve ben okulun birinci futbol takımında sağ-açık oynuyordum ama, okulda ne Yorgi, ne de onun kömürlerine işediğimiz kepekçi dükkânı!

Yorgi, Mendiye'yi seviyordu.

— Amcamın kızıyla evlenir, zengin olurum, Mendiye'yi de dost tutarım bir gazel!

Mendiye, Ahmet efendinin kahvesi üzerindeki evin hizmetçisi, ihtimal on sekizinde, kâğıt kadar beyaz, iri siyah gözlü, bilhassa altın dişleriyle gülüp her baktığı yeri yakan bir çingene kıızıydı.

Güzelliğiyle mağrur gibiydi. Sık sık baldırını, bacağını göstere göstere ve yoldan gelip geçenleri göz ucuyla süzerek, balkonu yıkar, evin sokağa bakan pencerelerinin camlarını silerdi.

Nereye giderdi?

Vatür Salih:

— Sabuncu'nun oğlunun yanına! derdi. Şerefsizim ki

ha!

Parlak Saim:

— Yok canım, şu Amado'lara... Amado'nun büyük oğluyla...

Ona hepimiz tutkunduk... Hepimiz, çaktırmadan, birbirimizi kıskanırdık, fakat o, resmen Yorgi'nin Müstakbel kapatmasıydı. Amcasının kızıyla evlenip zengin olduktan sonra, onu nasıl ayrı bir eve kapayacağını, ona neler alacağını, nasıl yatacağını, nasıl öpeceğini öyle ballandıra ballandıra anlatırdı ki zengin olmadığımızı hayıflanırdık.

Gr; geldi, futbol üzerine konuşmalarımızı unuttur gibi rVduk. Ekzersizleri gevşettik. Herbirimiz ayrı ayrı iğne iplik olıniadıksa, şışmanlamadık da... O seneye kadar şa-
86

rap içmeyi bilmezdik. Mendiye'nin aşkından bunu da öğrendik. Mektepler adamakıllı asılmağā, şarap parası denk-leştirilip, Mendiye'lerin evine bakan Giritli Hüseyin'in meyhanesinde zom olana kadar içilmeye başlandı. Zom olunur, meyhane penceresinden Mendiye'ye mendil sallanır, Allaaah! diye bağırılırdı. Çok defa şarap parası denkleş-tiremediğimiz halde, zom olmak ihtiyacmdıydık. Parası olmayanlar, parası olup içenlere yutkunarak ve büyük bir kıskançlıkla bakar, arada ikram edilen yarım bardak şaraba öyle saldırırlardı ki, bardakta tek damla kalmamacasına süzer, bardağı dişlerlerdi.

Bir gün gene zil-zurna, Yorgi'nin dükkânından ona mendil sallıyor, öpücükler gönderiyorduk. O da galiba en cömert gnndeydi... Eteklerini kaldırdıkça kaldırıyor. Yoldan gelip geçenlerin meraklı bakışları önünde, cıldı-rıyorduk. Bir ara balkondan kayboldu. Çok geçmeden iki dirhem bir çekirdek, evden çıktı. arşı yolunu tuttu, sonra karşıya, Yorgi'nin dükkânının bulunduğū kaldırımı geçti ve birdenbire dönerek geldi, tam önümüzden geçerken:

— Hergeleler! dedi.

Donup kaldık. O, çekti gitti. Neden sonra:

— Hergeleler, ha?

— Hergele miyiz biz?

— Desin be, desin be, Allah be...

— iyi ama, hergele miyiz yani? Yorgi: Değil misin ulan? dedi.

— Telin mi döküldü paşazade...

— Telim döküldü ya, ne belledin!

— Hıyar ağası sen de...

— Fyyyt!

O günden sonra bir daha ne o eve geldi, ne de meydanlarda görüldü. Tabii yavaş yavaş unuttuk onu, yeni-baştan futbola ve futbolun dedikodularına başladık.

Kışa doğru, Doğ Ali'lerin evine yeni kiracılar geldi. Yeni kiracıların Cızları vardı. Kızların dul ablaları pek iştahlıydı. Gece yarısından sonra Doc'la, hırsız gibi, yuka-

87

n kata çıkardık. Kadın, ilkpeşin Doğ'u alırdı, sonra beni. Ben çok utanırdım. Öyle ki, o öğretmenimizdi sanki, biz de öğrencisi.

Çok hoşumuza gidiyordu ama, sokakta falan karşılaştık mı, kaşlarını atar, yüzümüze bakmazdı.

Bir gün Yorgi:

— Çocuklar, dedi, Mendiye'den haberiniz var mı?

— Yooo...

— şu sabuncu'nun oğluyla basılmış. Arabacılar alıp götürmüşler, sonra da muayeneye sevkolunmuş, evvelsi gün de kerhaneye atmışlar!

Parlak Saim:

— Yaşasın! diye bağırdı. Gideriz...

XXIII

Yorgi'nin kepekçi dükkânında tanıdığım yığınla futbol hastasından biri de Hasan Hüseyin'di. Hasan Hüseyin, birinci takımda değildi. İlk zamanlar pek resmiydik, sonra sonra ahabap olduk, daha sonra da dost. Öyle ki, evlerine girip ıkıma başladım. Zaman geldi, onlardan, onların evindekilerden birisi kadar onlardan oldum.

Hasan Hseyingil, Hayvanpazan'na çıkan aralıklardan birinde, belvermiş bir kerpiç huğ'un geniş bir odasında otururlardı. Huğ belvermişti, sokağın havası yanmış tezek ve hayvan mayısı kokardı. (Memleketimin bu semti, birçok semtleri gibi, kerpiç huğ'ları, ineği, öküzü, daracık eğri sokaklarında eşelenen tavukları ve makine sesinden uzaklığıyla, köyü hatırlatır. O kadar ki, akşamın inmesiyle beraber, hayat da ölür. Elektrik girmemiştir. Yaz günleri, terazisi başında uyuklayan çember sakallı bakkal, tuz, öküz başı civit, boya, mih ve yalınayak çocuklara bayatlamış kırmızı şeker satar.)

Hasan Hüseyin, Hasan Hüseyin'in annesi, babası, babasının annesi, üç kızkardeşi, tam yedi kişi, bu bir tek odada yatar, kalkarlar, Hasan Hüseyin bu odanın bir köşesinde, bazan dikiş makinesinin kapağını yan yatırıp, ba-

88

zan bir gazyağı sandığını masa gibi kullanarak, cetvel, tirlin ve çini mürekkeple okul vazifelerini hazırlardı.

Onlara dair Hasan Hüseyin'den o kadar çok şey dinlemiştim ki... Sapasağlam babasına rağmen, evin erkeği annesiydi. Dikiş diker, bekâr çamaşırı yıkar, yoğurt satar, vakit bulursa şuna buna çamaşıra giderdi. Kırkını pek az aşkındı, ama, iki kattı, yüzü, elleri kırışıklar içindeydi, gözleri de trahomlu... Sık sık, zihninin dağıldığından, ayağa kalkıverince gözlerinin kötü kötü karardığından bahsederdi.

Daha güneş doğmadan uyanmış, ineği sağlamış, hergeleye yollamış olurdu. Sonra, akşamdan çaldığı çanak yoğurtlarını alır, Kuruköprü'de satar, gelir, sırları dökülmüş mor çaydanlığı tezek ateşine oturtur, ondan sonra" da ge-çermiş dikiş makinesinin başına. Makineyi mümkün mertebe fazla ses çıkarmamaya çalışarak kullanmasına rağmen Hasan Hüseyin'in babası uyanırmış, «Ulan avrat,» dermiş, «hiç mi medeniyet görmedin eşşoğlusu! Surda uyunurken bu dini eğrinin icadını langırdatmakta ne mânâ var!»

Kül renkli bulutlarda havanın sımsıkı kaplı olduğu soğuk kış günlerinde mutlaka dokuzdan sonra kalkar, en az yarım saat, üç çeyrek gerinir, esner, tekrar gerinir, gözlerini ovalar; helaya gider gelir, cigara üstüne cigara içer, kerevette de yüzükoyun bir müddet yattıktan sonra< «Ne yiyecek var kız?» diye karısına sararmış. Kadın, soğuya," ısına, kaynıya simsiyah olmuş, is kokan; mürekkep ağırlığında bir baydak çayı, taze sulanmış yufka ekmek, peynir ve bir baş kuru soğanla sürermiş kocasının önüne.

Ben, ekseri sabahlar onun evden çıkışına rastlardım: . Trahomlu gözlerini yumruklarıyla ovalıya ovalıya ve besmeleyle, kapının eşiğini atlardı. Parlak siyah bezden kara donu, yumurta ökçe sarı yemenileri, omuzunda lâcivert ceket ve iri taneli kehribar tesbihiyle, ağır ağır, salına salma doğru Melekgirmez sokağındaki köylü kahvesine.

89

Hasan Hüseyin'in annesi ille buna tutulurdu :

— Omuzunda ceket, elinde teşbih, kulunç kira kira adam çatlatmasını bir bilir ki. Hükümet bir hayır etse de şu tembelhaneleri kapatsa, derdi. Bu ne böyle? Bulmuş bir küşneli ahır, gel, ye, iç, zıbar. yat, her şeyin ayağına gelsin, bir de hafta sekiz gün dokuz, topla kendin gibi uğursuzları, al getir eve, rakı icir... Bu Allah'tan reva mı?

Kadın, kocasına intizar etmekten usanmıştı..

— intizarlar da kâr etmiyor, derdi, dilim damağım kurudu, ona intizar etmekten. Ona ettiğim intizarları şu köşe taşına etseydim, taş kül ufak olurdu!

Hasan Hüseyin de babasından şikâyetçiydi:

— Efendi, derdi, yani başladı m; atmaya, nişangâh mişangâh tanımaz. Bir şey değil, attıklarına kendi de inanır. Heye, bizim esasımız köylü, köylü amma, çıkmış çıkmışız. Ben kendim şehirde doğmuşum. İşte on sekizime bastım, köy möy bilmem. Varmış, dedem zamanında beli bükük bir huğ'umuzla, iki ineğimiz, annem anlatır, hepsi bu. Herif başladı mı palavraya, o beli bükük huğ, olur apartıman, inekler de ejderha!

Hasan Hüseyin, Yorgi'yi kızdırmak hususunda çok işe yaradığından, onsuz olamazdık. Ne zaman bir maç teklifi alsak, yahut her nereye, maca gideceksek, mutlaka Hasan Hüseyin de bizimle. Bazan onu listeden silerdi. O zaman Gazi, ben, Parlak Saim. ve ötekiler, amma ille ben ve Gazi asılırdık, ne yapar yapar tekrardan yazdırırdık.

Yemekte üçümüz aynı masaya düşmeye çalışırdık. Kaşla göz arasında en pahalı yemeklerden getirir, tatlı üstüne tatlı yuvarlardık. O kadar ki. mide fesadına uğrar, ekşi ekşi geyirir, başlardık midelerimizi yumruklamaya.

Hasan Hüseyin derdi ki:

— Doğrusu Allah gibi yemekler... Bir değil, beş mide feda olsun!

Bir gün yakın vilâyetlerden birine maca gidecektik, trenle. Yorgi:

— Umumî kaptan, dedi, Hasan Hüseyin'i listeden sildi!

9G

Derhal küstük ve birer kenara çekilip somurttuk. Yorgi gider, böyle böyle, küstüler, gitmiyeceklermiş filân diye yakıştırır. Baktık Umumî kaptan geldi. İlk peşin sert yapmak istedi:

— Onunla göbeğiniz bitişik değil ki! dedi.

— Bitişik! dedik. Güldü.

— Öyleyse... Bir tren parası uydursun, yemeği idare etmeye çalışırız...

Hasan Hüseyin, capaklanan cam gözünü çıkarmış, mendiliyle siliyordu. Umumî kaptanın söylediklerini anlattık. Mahzunlaşmış, ağlayacak kadar.

— Kimden bulabilirim yol parasını? Bu kadar parayı kim verir bana?

Çaresiz, aramızda para topladık. Parlak Saim, Kahveci Ahmet efendiden borç aldı, tren parasını denkleştirdik. Hasan Hüseyin'in neşesine son yoktu. Gitti, Yorgi'-nin şapkasını eğdi, sonra, siperi ortadan kırılmış okul kasketini havaya attı, havladı...

Bir ara koluma girdi. Yakası tiftiklenmiş ceketi uzundu, babasının eskisi... Usulcacık, fakat gayet ciddi:

— Burnuma pirzola kokuyor! dedi. Gideceğimiz lokantada pirzola var mı acaba?

— Her lokantada olmaz zannedersem... dedim, bilmem ama...

Koluma asıldı:

— Pirzoladan bahsettiğimi Gazi'ye açma, olmaz mı? Sonra, benden duymuş olmp, pirzola da olan bir lokantaya gidelim diye zorla, e mi?

Az sonra:

— Yarın sabah kahvaltı etmiyeceğim, dedi, öğleyin de yemem, akşam ver Allah ver!

Ertesi gün öğle yemeklerimizi evlerimizde yeyip, Ahmet efendinin kahvesinde toplandık. Hasan Hüseyin yanıma sokuldu:

— Yemedim, dedi, ne sabah, ne öğle... Açlıktan Al-lahım şaşıyor, ama sıkıyorum dişimi...

Sonra ihtirasla söylendi:

91

— Pirzola, gene pirzola, sonra gene pirzola! Arpasından da baklava, komposto, hoşaf...

Araba parasından kurtulmak için, şehrin kestirme yollarından istasyona indik, istasyonda trene ve tren kalktı... Şarkılar, millî marşlar, sonra Yorgi'nin numaraları... Aramıza yolcular da karışmıştı. Parlak Saim ağız mızıkasıyla Tangilita'yı çalışıyordu, küçük Aydın taze, çocuk sesiyle gazeller okuyor, trenimizse uçuyordu.

Nihayet vardık. Tozlanmışa benzeyen kurşunî deniz serilmiş yatıyor, limanda birkaç vapur ve mavnalar, güneşin altında uyukluyorlardı.

Trenden indik, «Yaşa!» bağırdılar, biz de onların şerefine, «Yaşa!» bağırdık ve şehrin beyaz tozlu yollarından kulübe geldik.

Kulüp, ağır taş bir binaydı. Loş ve serin salonun pencereleri denize açıktı, hafif hafif esen rüzgâr, denizden yosun kokusu getiriyordu.

Salonda küçük küçük gruplar halinde dağılmıştık. Parlak Saim ping-pong oynuyor. Gazi top ayakkabısına fitil geçiriyordu. Bense yanımda Hasan Hüseyin, öğleyin fazlaca kaçırdığım biber dolmalının rehaveti içinde, kendimi sandalyeme koyuvermiştim.

Sordu:

— Buranın pirzoları yağlı olur, değil mi?

— Öyle mi? Her lokantada komposto bulunur tabîî? _ I »

— Şimdi elma mevsimi değil, peki, komposto için elmayı nercten buluyorlar?

— Kıştan mı saklıyorlar?

— ?

— İnsan her öğünde pirzola ile komposto yemeli ki...

— Değil mi? Ha, değil mi be? Adamın boynu boğazı dönmez, tavlânır... Banka direktörü olmalı ki adam...

92

Ha? Muhasebeci olsan gene her gün pirzola ile komposto yiyebilirsin...

— Bizim eve, ne, haftadan haftaya yarım kilo et girer girmez, zorla, o da babama yetmez... Yarım kilo et ve bir bölük insan!

— Mektebi mutlaka bitireceğim, ahdettim. Şöyle muhasebeci filân alabilirsem bankalardan birine... Yani bir muhasebeci oliym, şerefsizim her gün pirzola ile komposto yiyeyeceğim!

— Üst baş, çoluk çocuk?

— Evvelâ can. Zaten maasım çok olmazsa evlenmem ki... İçim yanmış fıkralıktan...

Gözümü açtım yokluk... Bıktım usandım be... Komposto kayısıdan da olur, değil mi?

— Olur...

— Elma kompostosu yoksa kayısı kompostosu isterim...

— Aman kardeş, unutma... Pirzola olan bir lokanta seçsinler ha!

Sonra kulübün duvar saatine baktı:

— Üçe geliyor... diye söylendi, üç, bilemedin dört saat sonra lokantadayız!

Gözleri parladı, gülümsedi, bir ürperme geçirdikten sonra uzun uzun gerindi.

Maçı bir sayı farkla kazandık. Halkın yaşa'ları arasında kulübe geldik, soyunduk, tulumbanın altında çabucak birer duş alıp, giyindik ve lokantaya davet olunduk. Hasan Hüseyin'in rengi sapsarıydı, herhangi en ufak bir aksilik çıkar da, lokantaya gidilmez diye içi titriyordu.

İçimizden biri, bir ara: «Yemeğe boş verip trene ye-tişsek» teklifinde bulunacak oldu. Hasan Hüseyin:

— Kes lan! diye bağırdı. Allahım şaştı aklıktan.. Ben bu saati bulana kadar... Öteki trenle gidilsin, hıç gidilmesin isterse...

93

Hasan Hüseyin'in bir kolunda ben, öbür kolunda Gazi, lokantaya girdik. Şöyle kenar masalardan birine geçtik. Daha oturmadan, Hasan Hüseyin:

— Aman kardaş, dedi, nerde o liste? Ver hele şu listeyi be Gazi!

— Oşt! dedi Gazi. Etraftan bakıyorlar, ar namus bırakmadın bizde... Lan garsonlar bile bakıyor be...

Hasan Hüseyin sinirlendi:

— Baksınlar lan! Allah baksın isterse... Şist garson! Yorgi uzaktan:

— Yuuuuh! dedi. Kahkahalar...

Garson gelmişti, gülüyordu. Hasan Hüseyin:

— Pirzola! dedi. Şöyle, ânlarsın ya...

Gazi, taskebabi, ben de kuru fasulyeyle pilâv istedim. Yemekler gelince Hasan Hüseyin çatalı bıçağı itiverdi:

— Kibarlığa boş ver hele, kardaşım...

Pirzola lop etli şeylerdi. Galiba iki lokmada, sonra da ötekini...

— Ulan amma da az be... Garsona:

Uzatmıyalım, beşinci pirzola porsiyonundan sonra, iki porsiyon karnıyark, iki porsiyon pilâv, iki porsiyon kuru fasulya yedi, türlü, taskebabi filân, sıra geldi kompostoya.

Kendi işimizle meşguldük. Ona kaysı kompostoları gelip gidiyordu. Gazi'yle çeneye dalmıştık.

Tokluğun verdiği sinir rahatlığı içinde,- lokantadakileri rastgele gözden geçiriyorduk. Hasan Hüseyin'de bir ürkeklik, suçluluk... Gazi kalktı, gitti elini ağzını yıkayıp geldi. Ben tam kalkacaktım ki, ziyafeti çeken karşı kulübün umumî kaptanı:

— Arkadaşlar! diye başladı, peşin söylemeyi unuttuk, ziyafet yalnız futbol oynayan on bir kişiyle iki idareci arkadaş içindir. Yani...

94

Hasan Hüseyin'in elinden kaşığı düştü, rengi kireç gibiydi. Gazi'yle beni bir gülmedir tutmuştu.

— Gördün mü felâketi! diye Hasan Hüseyin, ölmüş gibi söylendi. Nâpacam şimdi?

Nerdeyse ağlıyacaktı, Gazi...

— Yediklerini geri çıkar! dedi.

— Yahu bırak şakayı be... Sırası mı yahu? Beni bırakıp gitmezsiniz, değil mi? On param yok...

Nerden bulmalı, kimden almalı acep? Gazi, be, çağır hele şu Yor-gi'yi...

Gazi gülmekten kırılıyordu.

— Yahu hâlâ gülüyor be, hâlâ gülüyor be... Bana döndü:

— Sen de ötekilere asıl e mi? Rezil olacağım... Tuh. be... Şu garson da işin farkında galiba...

Bak, yanında-kine beni gösterdi. Gülüyorlar... Yemez olaydım, zehir zıkkım olaydı...

Ziyafet dışı bırakılanlar, yediklerinin hesabını veriyorlardı. Sıra ona yaklaşıyordu. Bu ara Gazi kayboldu.

— Tüydü mü dersin?

— Zannetmem... dedim, nah, orda, Yorgi'yle konuşuyor...

O tarafa baktı.

— Hâlâ gülüyor yahu... Ben can derdindeyim... Hesap sırası ona gelmişti. Garson:

— Siz, bey! dedi.

Hasan Hüseyin yutkundu, sonra masanın kenarına tutunarak kalktı. Öyle bitmişti ki...

Garsonlar gülmeye başladılar, yere bakıyorlardı. Baktım, kaysı kompostoları... Hasan

Hüseyin'in sapsarı alnından iri ter taneleri... Garsonlardan biri:

— Cebine koymuş... dedi. Öteki garson:

— Haydi bey, hesap, dedi, beklemiyelim! Tam bu sırada Yorgi:

— Garson, diye sokuldu, onun hesabı bende!

95

Gözleri yerdeki kaysı kompostolarına ilişti.

— Bunlar ne? Hesap isteyen garson:

— Beyin paçalarından döküldü! dedi.

Hasan Hüseyin, düşük omuzlan, tiftiklenmiş ceketiy-le musluklar tarafına yürüdü. Yorgi hesabı gördükten sonra:

— Ulen, dedi, amma da yemiş be! Garson:

— Ziftlendiği yetmezmiş gibi... Gazi'nin eli şimşek gibi kalktı:

— Kes lan! Allahsız oğlu Allahsız! İnsanın ayıbı yüzüne vurulur mu? Sen alacağın paraya bak... Yerim, cebime korum...

Garson çekildi. Gazi makaraları koyuverdi. Trende gene yanyanaydık.

— Ölsem bundan iyiydi... dedi.

— Yedin neyse... Cebine niye koydun sanki?

— Sağ cebim yırtıktı... Aceleyle oraya koymuşum... Küçük bacıma, Gülseren'e götürecektim, bana da getir âbi dediydi...

Trenimiz gittikçe kararan akşamı yararak, ıslak fısıltılarla yol alıyor, telefon direkleri gerilere devriliyordu.

XXIV

Maçlar yapardık... Gazozuna, elişer kuruşuna...

Ağustos güneşinin memleketi kasıp kavurduğu altmış hararet derecesinde biz top peşinde koşardık. Yanmış, meşine dönmüştük. Sabahlardan akşamlara kadar, bitmez tükenmez haftayımlar tamamlardık. Öyle ki, Yorgi bir gün:

— Yahu çocuklar, demişti, ay ışığında futbol oynamak kıyak mı, kıyak olacak!

96

Sahiden de... pırl pırl ayın altında saha gündüz gibiydi. Artık, gündüzleri bir türül tamamlıyamadığımız haf-tayımlara geceleri devamı başladık.

Yakın kasaba veya köylere seyahatler de yapıyorduk. Böyle günler -ekseriya pazara rastlardı- daha güneş filân doğmadan, çapaklı gözlerimizle Ahmet efendinin kahvesinde toplanırdık.

Yirmialtlık Memet -takım kaptanı-mızdı- kısacık boyu, dirseklerine kadar sıvalt kolları, çarliston pantolonu ve leş gibi hasır şapkasıyla hepimizden önce gelmiştir, sağa sola emirler verir.

Hasan Hüseyin'i futbol topunun meşinini diktirmeye, Doç Ali'yi solüsyon bulmaya yollar, sonra dehşetli bir sır halinde sakladığı takım şeklini bir kenarda gözden geçirirken, fevkalâde sinirli görünürdü.

Hiç bir zaman her şey hazır olmazdı. Bütün dikkatimize rağmen mutlaka, unutulmuş bir şeyler olurdu ve Yirmi altılık Memet, mutlaka sinirlenir, bağırır çağırır, kamyonu zoraki binerdi.

Kamyon parasını harçlıklarımızdan denkleştirirdik. Olan olmayana borç verir, üstünü ya Yorgi tamamlar, ya da kahveci Ahmet efendiden borç alınır. Kamyon, millî marşlar ve el çırpımlar içinde, neşe yüklü, kalkardı. Aydın eli kulağa atar, daha sonra Yorgi, insanı gülmekten çıldırtan numaralarına başlardı. Gittiğimiz yerde yenişmiş-sek, dönüş bir kat daha neşeli olurdu.

Yendiğimiz kulübün çektiği ziyafette bizi görmeli! ,

Yorgi'nin bir yanında Parlak Saim, öbür yanında, ya Doç Ali, ya Kambur Recep, tam karşılarında da Hasan Hüseyin'le Gazi... İdarecilerimiz hitabe yarışına girmişler gibi, birbiri peşisıra kalkıp oturlurken, biz fırsattan istifade, karınlarımızı tıkabasa doyurmaya koyulurduk. Arada Yorgi fısıldayıverirdi:

— Dayan Hasan Hüseyin, beleştir, dayan!

Kıkırtılarımızı zaptedemez, hitabesini irad etmekte olan zatı şaşırtırdık.

Bir gün yakın kasabalardan birisine bir maç teklifi yapmıştık. Evvelce de sık sık gidip maçlar yaptığımız için.

97

bir mektupla geleceğimizi bildirmek kâfiydi. Gene öyle. teklif mektubu yazıldı, postaya atсын diye Kasafan Ce-mal'e verildi. Pazar sabahı gene her zamanki gibi, çapaklı gözlerimizle, Ahmet efendinin kahvesinde toplandık. Yirmi altılık gene sağa sola adamlar yolladı, kendi kendine takım dizdi bozdu, vara yoğa sövdü saydı... Nihayet kamyonu bindik ve kamyon yirmi delikanlının neşeli kahkahalarıyla, kalktı.

Kasabaya öğleden az evvel vardık. Yolda öyle bağırıp çağırmıştık ki, karınlarımız açlıktan zil çalıyordu. Ah, bir kere varsak! diyorduk. Yorgi:

— Şerefsizim, dedi, otuz tabak yiyecem! Hasan Hüseyin:

— Ben kaymaklı kayısı kompostosu...

— Ben revani...

— Ben karnıyarık...

— Fasulyaynan piring pilâvı, Allaaah!

Kamyonumuz, benzin kokulu yorgun homurtusuyla kasabaya girdi. Büyük bir köye benzeyen kasaba, güneşin altında yorgun, tatsız, âdeta bomboştı. Kerpiç evlerin pencerelerinden uzanan başlar bize hayretle bakıyorlardı.

Kulüp binasının önünde durduk. Fakat hayret! Kulübün büyük, tahta kapısında kocaman bir kilit.

— Bu da nesi?

İlkpeşin Yirmialtlık atladı. Dalga mı geçiyorsun? demek isteyerek kilidi yokladı. Kilidin hiç şakası yoktu. Yor-gi'nin endişeyle büyüyen gözleri, insana korku veriyordu. Yirmialtlık, harap, döndü:

— N'âpacaz?

— Yoksa mektubumuzu almadılar mı?

— Şuradan şuraya, imkân var mı? Görülmüş şey mi?

Aklımıza birden Kasafan Cemal geldi, onun iri vücudunu, kocaman kafasında kurşunî bebekli gözlerini aradık. Hayret! Kasafan Cemal yoktu... Halbuki sabahleyin bizimle beraberdi...

93

Birkaç çocuk, kamyona sokulmuş bize bakıyorlardı.

Kulübün idarecilerine haberler uçuruldu, geldiler ama... Mektubumuzu almamışlar. Esasen, bir maç için de hazırlıklı değillermiş. Oyuncularının bir çoğu bilmem ne köyünde patozda çalışmaktaymışlar, umumî kaptan İzmir'-deymiş... İstersek ekzersiz mahiyetinde...

İlle Hasan Hüseyin'in yüreğine inecekti/Yumruklarını midesine bastırarak kulüp binasının gölgesine çömeldi, çapaklanan cam gözünü çıkardı, mendiliyle sildi. Ben açlığımı birdenbire bütün dehşetiyle duydum. Hiç bir zaman, «Açız, paramız da yok!» diyecek kadar yüzsüz değildik. Çaresiz, razı olduk ve ikinci üstü bir ekzersiz yapmayı kabullendik.

Kamyoncu, parasını almıştı, çekti gitti, idareciler çekti gitti, küçük, büyük oğlanlar çekti gittiler. Herbirimiz birer kenarda, kimimiz bir köşeye düşünceli düşünceli işiyor, kimimizin başı yumrukları arasında, kimimiz din iman dümdüz gidiyorduk.

— N'olacaktı böyle? Açağına maç mı yapılırdı?

— Niye kabullendilerdi sanki?

— Peki ama, maçtan sonra neyle'dönecektik?

— Sahi, o da vardı... Kamyoncu peşin para almadan götürmezdi ki...

Öğleyi birbuçuk saat geçiyordu. Yorgi:

— Çocuklar, dedi, bende yüz on kuruş var. Herkeste ne varsa çıkarsın, birleştirelim de karınlarımızı doyuralım!

İçimizden birisi:

— Hayır, hayır, dedi, paralarımızı birleştirip, bir kamyon kirallıyalım!

— Kamyon kirallıyacak kadar paramız yok.

— Peki, n'olacak?

— Allah'ın dediği olacak, Allah'ın dediği...

— Her şeyden evvel boğaz, arkadaşlar! Karınlarımızı doyuralım...

,

— Tabi, tabi,.. Zil çalışıyoruz...

99

Yorgi'nin yüz on üç kuruşuna ancak seksen iki kuruş eklenebildi. Hasan Hüseyin gitti, sıcak ekmek, kara zeytin, tahin helvası aldı geldi. Yorgi:

— Ulan Hasan Hüseyin, dedi, gittin de ekmeğin tazesini mi aldın?... Şunlara bak be, yuuu...

Kara böcekler gibi!

Sahiden de kara böcekler gibiydik... Ekmekler filân bir üşüştük, bir kalktık... Ellerimize birer parça ekmek, kara zeytin, tahin helvası... Yorgi gözlerini ayıra ayıra somununu ısırırken:

— İki su bir ekmek yerini tutar, çocuklar, iki su bir ekmek yerini!

Dayandık suya. Arap Hasan:

— Allah kerim be! dedi. Ağlayıp da gözden mi olalım?

- Ne ağlıyacağız yahu, boş ver...
- Bütün gece tabana kuvvet...
- Tabîî, tabîî... Maçımızı da mis gibi yaparız...
- Ya akşam yemeği? Yorgi birdenbire:
- Çocuklar be, dedi, size bir şey söyleyeyim mi? Gidelim heriflere, diyelim böyle, anlatalım vaziyetimizi... Bize ya yiyecek versinler; ya da kamyon kiralasınlar... Ha?

Hasan Hüseyin:

- Yiyecek versinler, yiyecek! dedi. Gazi:
- Boş ver lan... Yiyecekmiş... kamyon tutsunlar do savuşup gidelim...
- Yemek daha iyi!
- Boş ver yemeğe canım, sen de...
- Kamyon, kamyon!...
- Hayır, yemek...
- Hayır, hayır, kamyon daha doğru...
- Yemek, yemek, yemek!

100

Yemekte karar kılındı. Yorgi'nin başkanlığında bir heyet gitti, teklifi yaptı ama... «Umumî kaptan İzmir'de ol-masaymış... Malûm ya, gayrî federe kulüpler...»

Maçı yaptık. Bir sürü goller attık, alkışlandık, yaşa diye şerefimize bağıldılar... Hepsi bu kadar. Ver elini tozlu yollar!

Futbol oynayanların hâli büsbütün haraptı. Kasabadan çıkınca, ulu dutların inleyerek hışırdadığı ormanın nemli topraklarına, futbol oynayan biz, onbir kişi, sırtüstü uzandık. Terden sıırıslıklamdık, yeniyorduk. Hasan Hüseyin, Yorgi, Kambur Recep, Vatûr Salih bacaklarımıza masaj yaptılar...

Müthiş güneş testekerlek ve kıpkırmızı batıyordu. Ortalıkta çıldırtan bir serinlik... Fitillerinden birbirine bağlı top ayakkabılarımız, omuzlarımıza atılı, yalınayak, hâlâ fırın külü kadar sıcak tozları çiğneye çiğneye düştük yollara.

«Eğilmez başın gibi Gökler bulutlu efem, Dağlar yoldaşın gibi Sana ne mutlu efem!»

1 i

On iki yaşında Aydın, Yorgi'nin omuzunda şarkı söylüyor, biz hepimiz mırıltılarımızla ona katılıyorduk. Sıra, «Oy-na yansın cepkeniin»e gelince, yirmi delikanlının açlık ve yorgunluktan fersizleşen sesi, doğan aya bir isyan gibi yükseliyordu:

«Oy-na yansın cepkeniin!»

Ay hızla yükseldi, ufaldı ve kuvvetli parıltılarla göğün derinliklerine kaçtı. Gece bastırmıştı... İki yanımızda, hasat edilmiş buğday tarlaları, uzaklarda, kızıl, turuncu alevler ve böcek çıtırdalarıyla dolu serin gece.

Yürüyorduk. Hiç durmadan yürüyebilsek, sabah namazından iki saat sonra memlekete varabilecektik. Arada, bacaklarımızın tutulduğundan şikâyet ederek ve gittikçe bastıran uykunun işaretleri esnemeler çoğalarak, yürüyorduk. Bir meşeliğe vardığımız zaman, Yorgi, fosforlu saatine baktı:

101

— On biri çeyrek geçiyor! dedi.

Artık ne bacaklarımız emrimizdeydi, ne de gözlerimiz. Bodur meşeliğe dağıldık, uykuya bayılmışız. Uyandığımız zaman güneş yusuvarlak ve kıpkırmızı bir küre gibi doğuyordu. Sonra?

Sonra, kaldırılmış harman yerlerinden buğday toplayıp, açlığımızı öldürdük. Yorgi fosforlu saatini sattı, yolumuzun üstündeki bir inşaat kantininden karınlarımızı doyurduk. Haşlanmış tavuklara dönmüştük. Tâ ikinci serinliğinde memlekete girebildik.

Tabîî Yorgi, amcasından mükemmel bir dayak yemrg, babaannem beni esaslı bir sorguya çekmişti...

Ve ertesi gün, koskoca gövdesiyle Kasafan Cemal itiraf etmişti:

— N'âpiyim, sıcaktan geberiyordum, dayanamadım! Mektubu postaya atmamış, pul parasıyla ayran içmiş! Ey açlık! Seni midemde, iliklerimde, kanımın kürey-velerinde duydum. Ve sen, benim iyi, benim şefik ve rahîm olan soyum, insan soyu, sen ebedî tokluğu fethedeceksin!

SON